

**БЕЛКААПСАЮЗ
УСТАНОВА АДУКАЦЫИ
«БЕЛАРУСКИ ГАНДЛЁВА-ЭКАНАМІЧНЫ
ЎНІВЕРСІТЭТ СПАЖЫВЕЦКАЙ КААПЕРАЦЫИ»**

Кафедра права і эканамічных тэорый

ГІСТОРЫЯ ДЗЯРЖАВЫ І ПРАВА БЕЛАРУСІ

**Практыкум
для рэалізацыі зместу адукацыйных праграм
вышэйшай адукацыі I ступені**

Гомель 2021

УДК 34.01(476)
ББК 67.3(4.Бел)
Г 51

Аўтар-складальнік А. П. Нарыжная, канд. гіст. навук, дацэнт

Рэцэнзенты: А. Р. Яшчанка, канд. гіст. навук, дацэнт,
загадчык кафедры гісторыі Беларусі Гомельскага
дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны;
Т. П. Афончанка, канд. юрыд. навук, дацэнт
Беларускага гандлёва-эканамічнага ўніверсітэта
спажывецкай кааперацыі

Рэкамендаваны да выдання навукова-метадычным саветам устано-
вы адукацыі «Беларускі гандлёва-эканамічны ўніверсітэт спажывец-
кай кааперацыі». Пратакол № 6 ад 9 чэрвеня 2020 г.

Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : практыкум для рэалізацыі
Г 51 зместу адукацыйных праграм вышэйшай адукацыі I ступені / аўт.-
склад. А. П. Нарыжная. – Гомель : установа адукацыі «Беларускі
гандлёва-эканамічны ўніверсітэт спажывецкай кааперацыі», 2021. –
44 с.

ISBN 978-985-540-590-1

Практыкум прызначаны для студэнтаў спецыяльнасці 1-24 01 03 «Экана-
мічнае права».

Выданне змяшчае планы семінарскіх заняткаў, тэмы дакладаў і творчых
заданняў, спісы літаратуры да семінарскіх заняткаў, прыкладныя пытанні да
іспыту.

УДК 34.01(476)
ББК 67.3(4.Бел)

ISBN 978-985-540-590-1

© Установа адукацыі «Беларускі
гандлёва-эканамічны ўніверсітэт
спажывецкай кааперацыі», 2021

ТЛУМАЧАЛЬНЫ ДОПІС

Практыкум па вучэбнай дысцыпліне «Гісторыя дзяржавы і права Беларусі» падрыхтаваны на аснове тыпавой праграмы. Паспяховае засваенне дадзенай дысцыпліны з'яўляецца фундаментальным элементом падрыхтоўкі будучых юрыстаў і дае магчымасць мець трывалыя веды ў далейшым па курсах канстытуцыйнага права, агульнай тэорыі права, крымінальнага права і працэсу, грамадзянскага права і працэсу. Атрымаўшы на падставе сістэмнага вывучэння помнікаў права навыкі аналізу гістарычнага нарматыўнага прававога матэрыялу, студэнты здолеюць ужо пры засваенні курсаў спецыяльных галіновых юрыдычных дысцыплін вылучаць станючыя рысы і добрую вартасць сучаснага заканадаўства, а таксама выяўляць яго недахопы.

Такім чынам, усведамленне гісторыі айчыннай прававой сферы мае і практычныя мэты – развіццё ў перспектыве яшчэ больш дасканаллага нацыянальнага заканадаўства, найболей адэкватнага сучаснай прававой свядомасці грамадства.

Асноўнымі мэтамі выкладання вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя дзяржавы і права Беларусі» з'яўляюцца наступныя:

- развіццё прафесійнага самавызначэння студэнтаў;
- фарміраванне нацыянальнай самасвядомасці, прававога светапогляду і актыўнай грамадзянскай пазіцыі;
- засваенне канцэптуальных асноў і асноўных катэгарыяльных паняццяў, храналагічнай паслядоўнасці развіцця беларускай дзяржаўнасці і прававой сістэмы;
- знаёмства з асаблівасцямі гістарычнага развіцця і этапамі пераёмнасці дзяржаўных органаў, судовай сістэмы, заканадаўства Беларусі на розных этапах яе гісторыі;
- аналіз помнікаў права і дасягненняў прававой культуры Беларусі;
- даследаванне прычын, умоў, этапаў і асаблівасцей развіцця галін права, прававой культуры насельніцтва, вытокаў з'яўлення розных норм у заканадаўстве і інш.

Неабходнасць абагульняць у працэсе навучання разнастайны канкрэтны матэрыял, выяўляць заканамернасці і адметнасці развіцця дзяржавы і права Беларусі развівае аналітычныя здольнасці студэнтаў, юрыдычнае мысленне. Акрамя таго, падчас семінарскіх заняткаў студэнты арганічна ўмацоўваюць здольнасць да публічнага выступлення і вядзення навуковай дыскусіі, набываюць базу для развіцця аратарскага майстэрства, таму дадзены практыкум змяшчае нароўні з акадэмічнымі пытаннямі праблемную тэматыку дакладаў і творчых заданняў па вывучаемых тэмах.

Распрацаваныя творчыя заданні дазваляюць зрабіць разнастайнай дзейнасць выкладчыка і студэнтаў пры вывучэнні тэм курса, актывізуюць разумовую дзейнасць студэнтаў. Тэарэтычныя тэмы дакладаў і паведамленняў неабходна абавязкова раскрываць на прыкладзе канкрэтных тэкстаў заканадаўчых крыніц, а таксама іншых гістарычных дадзеных з мінулага грамадска-палітычнага жыцця краіны, а таксама сучаснасці (рэкамендавана рабіць мультымедыя-прэзентацыі).

Заняткі можна пабудаваць і без разгляду некаторых акадэмічных пытанняў, надаўшы магчымасць выступіць тым, хто рыхтаваўся па індывідуальных заданнях, пасля заслухоўвання рэфератыўнага дакладу. Часам больш прадуктыўна праводзіць заняткі з абмеркаваннем толькі адных індывідуальных творчых заданняў па тэме ў форме калоквіума, навучальных дэбатаў, прэс-канферэнцыі, кейс-метаду. Найбольш эфектыўным з'яўляецца комплекснае, умеранае спалучэнне прапанаваных варыянтаў вядзення заняткаў.

Падрыхтоўка да семінарскіх заняткаў уключае ў сябе напісанне на выбар дакладаў (3–4 старонкі тэксту), паведамленняў (1–2 старонкі тэксту), творчых індывідуальных або калектыўных заданняў, старанную прапрацоўку матэрыялаў лекцый, адпаведных раздзелаў падручнікаў і спецыяльнай літаратуры, нарматыўных прававых дакументаў (<http://www.pravo.by>), прапанаваных у якасці асноўнай і дадатковай літаратуры да кожнай тэмы курса «Гісторыя дзяржавы і права Беларусі».

Зыходзячы з таго, што найбольш эфектыўнымі формамі і метадамі арганізацыі самастойнай работы студэнтаў з'яўляюцца выкананне прамежкавых тэстаў; вывучэнне навуковых артыкулаў па гісторыка-прававой праблематыцы і складанне на іх анатацый, рэцэнзій, рэфератаў; рашэнне прававых задач або сітуацый з прэзентацыяй вынікаў; выкананне самастойна распрацаваных творчых заданняў, праектаў (індывідуальных або калектыўных), то ў мэтах стымулявання вучэбна-даследчай актыўнасці навучэнцам рэкамендуецца актыўна выкарыстоўваць даведачныя рэсурсы інфармацыйна-прававых сайтаў, электронных сеткавых бібліятэк.

Гэта ўсё будзе садзейнічаць паступоваму фарміраванню ў студэнтаў навыкаў працы з першакрыніцамі – помнікамі права, навыкаў іх гісторыка-прававога каментавання, навыкаў працы з даведачнай літаратурай. Для самастойнай работы студэнтаў і ацэнкі іх ведаў па вучэбнай дысцыпліне «Гісторыя дзяржавы і права Беларусі» прызначаны цэлы шэраг сучасных інфармацыйных тэхналогій: ад прамежкавага і выніковага тэставання ў сістэмах Moodle, iSpring да размяш-

чэння ў сеткавым доступе комплексу вучэбных і вучэбна-метадычных матэрыялаў. Напрыклад, вучэбна-праграмныя матэрыялы, вучэбныя выданні для тэарэтычнага вывучэння дысцыпліны, метадычныя ўказанні да семінарскіх заняткаў, матэрыялы бягучага кантролю і бягучай атэстацыі, якія дазваляюць вызначыць адпаведнасць вучэбнай дзейнасці навучэнцаў патрабаванням адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі і вучэбна-праграмнай дакументацыі, у тым ліку пытанні для падрыхтоўкі да іспыту, заданні, пытанні для самакантролю, тэматыка рэфератыўных дакладаў і інш., спіс рэкамендаванай літаратуры, інфармацыйных рэсурсаў і г. д.

Эфектыўнасць самастойнай работы студэнтаў правяраецца падчас бягучага і выніковага кантролю ведаў. Для агульнай адзнакі якасці засваення студэнтамі вучэбнага матэрыялу і сфарміраванасці кампетэнцый выкарыстоўваецца рэйтынгавая сістэма ацэнкі.

ПЛАНЫ СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ, ТЭМЫ ДАКЛАДАЎ І ТВОРЧЫХ ЗАДАННЯЎ

Тэма 1. ПРАДМЕТ ГІСТОРЫІ ДЗЯРЖАВЫ І ПРАВА БЕЛАРУСІ І ЯГО АСАБЛІВАСЦІ. ГІСТАРЫЯГРАФІЯ, ПЕРЫЯДЫЗАЦЫЯ

План

1. Прадмет, задачы і асноўная навуковая праблематыка гісторыі дзяржавы і права Беларусі.
2. Перыядызацыя гісторыі дзяржавы і права Беларусі.
3. Крыніцы па гісторыі дзяржавы і права Беларусі.
4. Гістарыяграфія гісторыі дзяржавы і права Беларусі.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Праблемы развіцця дзяржавы і права ў творчасці асветнікаў і навукоўцаў Беларусі.
2. Гістарычны лёс крыніц па гісторыі дзяржавы і права Беларусі.
3. Жыццё і дзейнасць знакамітых гісторыкаў дзяржавы і права Беларусі.
4. Юрыспрудэнцыя і яе абаронцы на Беларусі.
5. Паходжанне назвы «Беларусь».

6. І. Даніловіч: «Неабходна перанесціся ў сівую старажытнасць, каб належным чынам ацаніць поспехі сучаснага заканадаўства» (вялікія цытаты і афарызмы ў гісторыі дзяржавы і права Беларусі).

Тэма 2. ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ ЛАД І ПРАВА Ў БЕЛАРУСІ Ў ПЕРЫЯД УСТАЛЯВАННЯ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ ЎСХОДНІХ СЛАВЯН (ІХ СТ. – ПЕРШАЯ ПАЛОВА XIII СТ.)

План

1. Асаблівасці працэсу дзяржаваўтварэння Полацкага і Тураўскага княстваў, іх грамадскі лад.

2. Старажытнае звычайнае права дзяржаў-княстваў на беларускіх землях у X – першай палове XIII стст. Княжацкія статуты. Станаўленне асноўных інстытутаў грамадзянскага права.

3. Кананічнае права, сутнасць і асноўныя рысы. Шлюбна-сямейныя адносіны і іх рэгуляванне.

4. Міжнародныя дагаворы як крыніца раннефеадальнага права (дагаворы Смаленскага, Віцебскага і Полацкага княстваў з Рыгай, Гоцкім берагам, нямецкімі гарадамі 1229 г.).

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Дзеянне нарманскіх і візантыйскіх норм права ў першых беларускіх княствах.

2. Княжацкія дынастыі: асаблівасці ўлады і кіравання.

3. Адлюстраванне розных галін права ў граматах, дагаворах і васьальных пагадненнях старажытных беларускіх княстваў.

4. Злачынства і пакаранне ў сістэме старажытнага права на беларускіх землях.

5. Руская Праўда ў гісторыі права славянскага свету, яе склад, паходжанне, рысы судова-працэсуальнага права.

6. Інстытут веча і ягоны ўплыў на развіццё дзяржаўнага права.

7. Сацыяльная стратыфікацыя насельніцтва ва ўсходніх славян (IX – першая палова XIII стст.).

8. Юрысдыкцыя царквы ў раннефеадальных беларускіх княствах.

9. Старажытныя беларускія дзяржавы-княствы ў Беларусі (Полацкае, Турава-Пінскае, Берасцейскае, Гарадзенскае, Менскае, Смаленскае і інш.).

10. Хрысціянiзацыя насельнiцтва беларускiх зямель.
11. Судаводства: «заклич», «свод», «гонение следа». Вiды доказаў.

Тэма 3. БЕЛАРУСКIЯ ЗЕМЛI Ў СКЛАДЗЕ ВЯЛIКАГА КНЯСТВА ЛIТОЎСКАГА. ГРАМАДСКI ЛАД ДЗЯРЖАВЫ

План

1. Асноўныя канцэпцыi i падыходы да праблемы ўтварэння Вялiкага княства Лiтоўскага, Рускага i Жамойцкага (ВКЛ).
2. Грамадскi лад ВКЛ у XIV – першай палове XVI стст. Сацыяльная страта федалаў i шляхецкi стан у ВКЛ. Правое становiшча мяшчан i феадальна-залежнага насельнiцтва.
3. Беларускiя гарады з магдэбургскiм правам: статус гараджан, асаблiвасцi кiравання i фармiравання органаў улады.

Тэма 4. ДЗЯРЖАЎНА-ПАЛIТЫЧНЫ ЛАД ВЯЛIКАГА КНЯСТВА ЛIТОЎСКАГА. УНII З ПОЛЬШЧАЙ

План

1. Эвалюцыя формы дзяржавы ВКЛ у XIII – першай палове XVI стст. Вышэйшыя органы ўлады ВКЛ у XIII–XVI стст.: гаспадар-вялiкi князь, паны-рада, сойм i iх паўнамоцтвы.
2. Правое становiшча i кампетэнцыi вышэйшых ураднiкаў (службовых асоб ВКЛ).
3. Органы ўлады ВКЛ на мясцовым узроўнi напярэдаднi i пасля адміністрацыйна-тэрытарыяльнай рэформы 1565–1566 гг. Правое становiшча i дзейнасць ураднiкаў мясцовага кiравання i шляхецкага земскага самакiравання.
4. Гiсторыка-прававы аналіз Крэўскай унii 1385 г. i агульназемскiх прывiлеяў 1387, 1413 гг. Дагаворныя адносіны з Лiвонiяй i працэс яе далучэння да ВКЛ.

Тэмы дакладаў i творчых заданняў

1. Гiсторыя манархii ВКЛ часоў Ягайлы, Вiтаўта i Свiдрыгайлы, Казiмiра i Аляксандра.

2. Значэнне Судзебніка 1468 г. у развіцці беларускага права.
3. Перадумовы і крыніцы стварэння Статутаў ВКЛ.
4. Аграрная рэформа «Устава на валокі» ў ВКЛ сярэдзіны XVI ст.
5. Адміністрацыйная рэформа сярэдзіны XVI ст.
6. Люблінская унія: дагавор і рэчаіснасць.
7. Вялікі князь ВКЛ (на выбар – Віцень, Гедзімін, Яўнуцій, Альгерд, Ягайла, Кейстут, Скіргайла, Вітаўт, Свідрыгайла, Жыгімонт, Андрэй Казімір, Аляксандр, Жыгімонт I Стары, Жыгімонт II Аўгуст, Генрых Валуа, Стафан Баторый, Жыгімонт III Ваза) і ягоны ўклад у працэс фарміравання і развіцця дзяржавы.
8. Міжнародныя сувязі і пагадненні, саюзы, дагаворы ВКЛ з Лівоніяй, Маскоўскай, Цверскай, Пскоўскай, Наўгародскай і іншымі дзяржавамі.
9. Васальна залежныя ад ВКЛ Адаеўскае, Навасільскае, Казельскае і інш. княствы.
10. Брэсцкая унія: цяжар наступстваў.
11. Прывілейны перыяд феадальнага права Беларусі.

Тэма 5. СУДОВАЯ СІСТЭМА ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОЎСКАГА. СУДАВОДСТВА

План

1. Судовая рэформа XVI ст.: прычыны і змены ў судаводстве. Судовыя пастановы і судовыя кнігі.
2. Вышэйшыя судовыя органы ВКЛ у XIV–XVI стст., іх склад, кампетэнцыя і парадак дзейнасці. Гаспадарскі (Вялікакняжацкі) суд. Суд паноў-рады. Маршалкаўскі суд. Соймавы суд. Камісарскі суд.
3. Мясцовыя суды ВКЛ: замкавы (гродскі), копны, земскі, падкаморскі, каптуровы, войтаўска-лаўніцкі. Падсуднасць спраў і парадак дзейнасці.
4. Утварэнне Галоўнага Трыбуналу Літоўскага: прынцыпы фарміравання і дзейнасці.
5. Асаблівасці працэсуальнага права ВКЛ, этапы працэсу па Статутам ВКЛ.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Судовая рэформа ВКЛ сярэдзіны XVI ст., яе прычыны і галоўныя нарматыўныя прававыя акты.

2. Станаўленне інстытута адвакатуры ў ВКЛ.
3. Копны суд на Беларусі.
4. Узнікненне інстытута следчых і судовых выканаўцаў у ВКЛ.
5. Возня і інстыгатары, іх паўнамоцтвы і асаблівасці дзейнасці.
6. Статут 1529 г. як выдатны кодэкс феадальнага права.

Тэма 6. ПРАВАВАЯ СІСТЭМА ВЯЛКАГА КНЯСТВА ЛІТОВСКАГА

План

1. Гісторыка-прававы аналіз агульназемскіх прывілеяў (грамат) Ягайлы 1387 г., Гарадзельскіх 1413 г., Гродзенскіх 1432 г., 1434 г., Казіміра 1447 г., Аляксандра 1492 г. і 1506 г. Значэнне прывілейнага перыяда ў развіцці заканадаўства ВКЛ.

2. Земскія (абласныя, валасныя і гарадскія) прывілеі. Прывілеі гарадам на магдэбургскае права. Рэгламентацыя правоў і абавязкаў насельніцтва па граматах.

3. Спробы каліфікацыйнай дзейнасці ў ВКЛ: Судзеднік Казіміра 1468 г., Статут ВКЛ 1529 г. Прычыны распрацоўкі, асноўныя прынцыпы і абставіны прыняцця Статутаў ВКЛ 1566 г. і 1588 г.

4. Пытанні канстытуцыйнага, грамадзянскага, крымінальнага, адміністрацыйнага, вайсковага, зямельнага, залоговага, прыродаахоўчага, апякунскага, шлюбна-сямейнага, спадчыннага права ў Статутах ВКЛ 1529, 1566, 1588 гг.

5. Напрамкі развіцця палітыка-прававой думкі і юрыдычнай адукацыі на Беларусі ў XIV–XVI стст.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Інстытут крымінальнага права ў Статутах ВКЛ.
2. Інстытут цывільнага (грамадзянскага) права ў Статутах ВКЛ.
3. Ваеннае права ў Статутах ВКЛ.
4. Шлюбна-сямейнае права ВКЛ.
5. Класіфікацыя злачынстваў у крымінальным праве ВКЛ.
6. Сістэма пакаранняў у ВКЛ, іх сацыяльная дыферэнцыяцыя.
7. Спадчыннае права ВКЛ.
8. Граматы (прывілеі) і соймавыя пастановы як важнейшыя крыніцы права XV – пачатку XVI стст.
9. Юрыдычная адукацыя на Беларусі ў XIV–XVI стст.

10. Абавязацельственнае права: віды дагавораў, забеспячэнне абавязацельстваў, формы здзелак, умовы сапраўднасці здзелак.
11. Царкоўная юрысдыкцыя і царкоўнае права ў ВКЛ.
12. Правое становішча эмігрантаў (чужоземцаў) па Статуце 1588 г.

Тэма 7. ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ ЛАД І ПРАВА БЕЛАРУСІ Ў СКЛАДЗЕ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ АБОДВУХ НАРОДАЎ (XVII–XVIII СТСТ.)

План

1. Органы дзяржаўнай улады Рэчы Паспалітай абодвух народаў: кароль, сойм, іх правое становішча і паўнамоцтвы. «Генрыкавы артыкулы» і «Пакта канвента».
2. Дзейнасць Сената Рэчы Паспалітай і Пасольскай ізбы. Павятовыя соймакі, іх пастановы.
3. Дзяржаўна-прававая адасобленасць ВКЛ у складзе Рэчы Паспалітай. Генеральны соймак ВКЛ у Слоніме. Віленская канвакацыя 1614 г.
4. Спробы рэфармавання краіны ў 1764–1788 гг. Канстытуцыя Рэчы Паспалітай ад 3 мая 1791 г.: гісторыка-прававы аналіз. Правы погляд на падзелы Рэчы Паспалітай.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Акт «Уравніванне прав Велікаго княжества Литовского и Короны» 1697 г., «Литовское постановление» 1700 г.: іх значэнне для гісторыі беларускай дзяржаўнасці.
2. Гродзенскі сойм і Канстытуцыя Рэчы Паспалітай 1793 г.
3. Утварэнне скарбавай і вайскавай камісій. Заснаванне Эдукацыйнай камісіі.
4. Слуцкая і Барская канфедэрацыі.
5. Таргавіцкая канфедэрацыя.
6. Паланецкі ўніверсал.
7. Кардынальныя правы 1768, 1775, 1791 гг.
8. Заканадаўства Чатырохгадовага сойма. Volumina legum.
9. Міжнародныя дагаворы Рэчы Паспалітай з Швецыяй, Турцыяй, Расіяй і інш.
10. Развіццё грамадска-політычных і прававых ідэй у Беларусі ў XVII–XVIII стст. Юрыдычны факультэт Віленскай акадэміі.

Тэма 8. ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ ЛАД І ПРАВА БЕЛАРУСІ Ў СКЛАДЗЕ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫІ

План

1. Грамадска-палітычны лад Расійскай імперыі. Сістэма губернска-павятовага праўлення, дваранскія (шляхецкія) сходы як органы саслоўнага самакіравання. Судовыя ўстановы.

2. Крыніцы, склад і структура Звода законаў Расійскай імперыі.

3. Сутнасць, значэнне і асаблівасці правядзення аграрнай рэформы 1861 г., судовай 1864 г., гарадской 1875 г. і земскай рэформ на тэрыторыі Беларусі.

4. Развіццё права ў другой палове XIX – пачатку XX стст. Крымінальнае Улажэнне 1903 г.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі ў першай палове XIX ст.

2. Праекты аднаўлення ВКЛ (1811 г. і інш.).

3. Змены ў сацыяльнай структуры насельніцтва. Разбор шляхты.

4. Спроба кадэфікацыі права Заходніх губерній у 20–30-я гг. XIX ст.

5. Полацкі царкоўны сабор і ліквідацыя уніяцкай царквы ў Беларусі.

6. Палітычныя і прававыя ідэі ў Беларусі ў другой палове XIX ст.

7. Віленскі ўніверсітэт у гісторыі дзяржавы і права Беларусі.

8. Філаматы і філарэты, пошукі грамадска-прававых ідэалаў.

9. Дзейнасць земстваў у Беларусі.

10. «Манифест об усовершенствовании государственного порядка 17 октября 1905 г.» і «Положения о выборах в Государственную Думу 11 декабря 1905 г.»: гісторыка-прававая характарыстыка.

11. Знакамітыя прадстаўнікі паліцэйскага сыску на Беларусі.

12. Выдатныя дзеячы юстыцыі беларускіх губерній.

13. Суд прысяжных у Расійскай імперыі.

14. Рэформы П. А. Сталыпіна.

15. Параўнаўча-прававы аналіз «Положения о выборах в Государственную Думу 3 июня 1907 г.», «Положения о выборах в Государственную Думу 11 декабря 1905 г.».

Тэма 9. ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ ЛАД І ПРАВА БЕЛАРУСІ Ў ПЕРЫЯД РЭВАЛЮЦЫЙНЫХ ПЕРАМЕНІ А ДРАДЖЭННЯ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ (1917–1920 ГГ.)

План

1. Вялікая Руская рэвалюцыя 1917 г. Актывізацыя нацыянальна-вызваленчага руху ў Беларусі.
2. Усталяванне Савецкай улады на неакупіраванай тэрыторыі Беларусі.
3. Першы Усебеларускі з'езд (кангрэс) у снежні 1917 г.: рашэнні і наступствы.
4. Брэст-Літоўскі мірны дагавор. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР). Устаўныя граматы БНР.
5. Абвяшчэнне ССРБ. Другі з'езд Саветаў Беларускай ССР (снежань 1920 г.). Прыняцце Дапаўненняў да Канстытуцыі БССР 1919 г.
6. Утварэнне Савета Народных Камісараў (СНК) БССР. Рыжскі мірны дагавор 1921 г. паміж Расіяй і Польшчай. Падзел тэрыторыі Беларусі.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Брэст-Літоўскі мірны дагавор і яго гісторыка-прававая характарыстыка.
2. Першы з'езд Кампартыі Беларусі ў снежні 1918 г. у Смаленску і яго рашэнні.
3. Мяцеж Доўбар-Мусніцкага ў 1918 г.
4. Дзейнасць Рады БНР у эміграцыі.
5. Маніфест Часовага рабоча-сялянскага ўраду Беларусі аб утварэнні Беларускай ССР ад 1 студзеня 1919 г.
6. Тэрыторыя Беларускай ССР, адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел. Літоўска-Беларуская ССР.
7. Першы з'езд Саветаў Беларусі 2–3 лютага 1919 г. і яго рашэнні.
8. Склад першага Часовага рабоча-сялянскага ўрада ССРБ.
9. Выдатныя дзеячы нацыянальна-вызваленчага руху на Беларусі.
10. Выдатныя дзяржаўныя і партыйныя дзеячы Савецкай Беларусі.
11. Савецкая дзяржава і Устаноўчы Сход у студзені 1918 г.
12. Слуцкае паўстанне 1920 г.

Тэма 10. АСАБЛІВАСЦІ ДЗЯРЖАЎНА-ПРАВОВОГА РАЗВІЦЦЯ БЕЛАРУСКАЙ ССР У 20–30-я ГГ. XX СТ.

План

1. Станаўленне савецкага дзяржаўнага механізма: З'езды Саветаў, УЦВК, Саўнарком, галіновыя наркаматы, мясцовыя Саветы, суды, міліцыя, УНК, армія. Месца партпарата ў сістэме дзяржаўнай улады: прававы погляд.

2. Гістарычна-прававы аналіз утварэння Савецкага Саюза, прыняцця Канстытуцыі СССР у 1924 г. і падзела паўнамоцтваў Саюза і саюзных рэспублік. Узбуйненне БССР 1924 і 1926 гг.

3. Кодэксы БССР. Асновы грамадскага і дзяржаўнага ладу па Канстытуцыі БССР 1927 г.

4. Развіццё пазасудзёбнай юстыцыі ў 1930-я гг. у СССР. Парушэнне законнасці і палітычныя рэпрэсіі ў Беларусі. Рэалізацыя палажэнняў Канстытуцыі БССР 1937 г. ва ўмовах таталітарнай сістэмы.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Пазасудовыя рэпрэсіўныя органы.
2. Негатыўныя тэндэнцыі ў развіцці савецкага права. Змены ў крымінальным і крымінальна-працэсуальным заканадаўстве.
3. Утварэнне Вярхоўнага Савета БССР і яго Прэзідыўма.
4. Увядзенне абласнога адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу Беларусі.
5. Сістэма ГКЛАГА.
6. Культ асобы ў СССР.
7. Развіццё канстытуцыйнага права ў Канстытуцыі СССР 1936 г. і Канстытуцыі БССР 1937 г.
8. Масавыя рэпрэсіі ў СССР у 1930–1950-я гг., іх сучасная правая ацэнка.
9. Фарміраванне рэпрэсіўнага дзяржаўнага апарата ў СССР.
10. Палітыка беларусізацыі.
11. Рабочы контроль, стаханаўскі рух, пяцігодкі.
12. Прыняцце Заходняй Беларусі ў 1939 г. у склад СССР і БССР.
13. Калектывізацыя сельскай гаспадаркі і яе вынікі, новыя правыя ацэнкі.
14. МТС і іх палітадзелы як органы кіравання калгасамі.
15. Стварэнне сістэмы дзяржаўнага кіравання сацыялістычнай эканомікай, дзейнасць УСНГ.

Тэма 11. БЕЛАРУСКАЯ ССР У ПЕРЫЯД ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

План

1. Утварэнне Дзяржаўнага Камітэта Абароны СССР і іншых надзвычайных савецкіх органаў на перыяд вайны. Дзяржаўныя органы БССР і іх дзейнасць у перыяд вайны.

2. Асаблівасці ў праве ваеннага перыяду. Змены ў крымінальным, крымінальна-працэсуальным, працоўным, грамадзянскім, шлюбна-сямейным заканадаўстве.

3. Партызанскія і партыйныя органы ў Беларусі: іх функцыі, паўнамоцтвы і дзейнасць.

4. Асаблівасці аднаўлення і дзейнасці савецкіх органаў дзяржаўнай улады, партыйных органаў у вызваленых раёнах Беларусі. Аднаўленне народнай гаспадаркі рэспублікі і яго нарматыўнае рэгуляванне.

5. Тэрытарыяльныя страты Беларускай ССР.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Прычыны няўдач Чырвонай Арміі ў першыя месяцы вайны.

2. Нямецкі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі.

3. Пераслед калабарантаў: мінулае і сучаснасць.

4. Нюрнбергскі працэс: сіла праўды і справядлівасць закона.

5. Пакт Молатава – Рыбентропа 23 жніўня 1939 г.

6. Адказнасць за ваенныя злачынствы, учыненыя на тэрыторыі СССР у перыяд Вялікай Айчыннай вайны: гісторыка-прававы аспект.

Тэма 12. ДЗЯРЖАВА І ПРАВА БССР У ДРУГОЙ ПАЛОВЕ 40-х – ПЕРШАЙ ПАЛОВЕ 80-х ГГ. XX СТ.

План

1. Змены ў заканадаўстве СССР і БССР пасля Вялікай Айчыннай вайны. Дзейнасць вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і кіравання.

2. Асаблівасці і асноўныя накірункі ў развіцці права БССР у пасляваенны перыяд. Агульная характарыстыка Грамадзянскага кодэкса БССР 1964 г. Грамадзянска-працэсуальны кодэкс 1964 г. Гуманізацыя крымінальнага і крымінальна-працэсуальнага заканадаўства 1960-х гг.

3. Судовая сістэма пасляваеннага перыяду.

4. Асноўныя змены ў канстытуцыйным праве СССР у 70-х гг. Канстытуцыя БССР 1978 г. аб нацыянальна-дзяржаўным і адміністрацыйна-тэрытарыяльным уладкаванні, органах дзяржаўнай улады і кіравання.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Канстытуцыя Беларускай ССР 1978 г.
2. Пашырэнне правоў, свабод і абавязкаў грамадзян БССР.
3. Міжнародная дзейнасць БССР у пасляваенны перыяд.
4. Дысідэнцкі рух і сродкі барацьбы з ім.
5. Грамадзянскае і шлюбна-сямейнае права перыяду сацыялізма.
6. Працоўнае і калгаснае права.
7. Утварэнне і дзейнасць адвакатуры Беларускай ССР.
8. Этапы развіцця і нарматыўная база дзейнасці пракуратуры Беларускай ССР.
9. Пракуроры БССР (1922–1990 гг.).
10. Міліцыя БССР: пакліканне і гонар працы.

Тэма 13. ДЗЯРЖАВА І ПРАВА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ У КАНЦЫ ХХ – ПАЧАТКУ ХХІ СТСТ.

План

1. Абвяшчэнне дзяржаўнага суверэнітэту БССР. Дэкларацыя аб дзяржаўным суверэнітэце БССР ад 27 ліпеня 1990 г. Наданне Дэкларацыі статуса канстытуцыйнага закону (25 жніўня 1991 г.).

2. Дэнансацыя дагавора 1922 г. аб утварэнні СССР і ўтварэнне Садружнасці Незалежных Дзяржаў (СНД).

3. Кадыфікацыя права Рэспублікі Беларусь з другой паловы 1990-х гг. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 15 сакавіка 1994 г. Змяненні і дапаўненні да Канстытуцыі, прынятыя 24 лістапада 1996 г.

4. Асаблівасці і тэндэнцыі ў развіцці прававой думкі, юрыдычнай навукі і юрыдычнай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь.

Тэмы дакладаў і творчых заданняў

1. Пашырэнне міжнародных сувязяў Рэспублікі Беларусь. Міжнародныя пагадненні.
2. Саюз Беларусі і Расіі: стварэнне і эвалюцыя.

3. Стварэнне органаў дзяржаўнай улады Рэспублікі Беларусь.
4. Перабудова ў СССР 1985–1989 гг.
5. Вопыт і праблемы пабудовы прававой дзяржавы ў Рэспубліцы Беларусь.
6. Канстытуцыйныя рэферэндумы 1995, 1996, 2004 гг.
7. Фізічная культура і спорт як аб’ект дзяржаўнага кіравання.
8. Прававы статус культурных каштоўнасцяў ва ўмовах інфармацыйнага грамадства.
9. Правое рэгуляванне музейнай дзейнасці ў IT-краіне.
10. Міжнародна-прававыя аспекты электроннай дэмакратыі.
11. Правасвядомасць юрыста ў эпоху цыфравізацыі.
12. Палітычная сістэма Рэспублікі Беларусь ва ўмовах фарміравання лічбавай дзяржавы.
13. Прававы статус нацыянальных меншасцяў.
14. Прававы статус ваеннаслужачых у Рэспубліцы Беларусь.
15. Дэмаграфічная бяспека: тэарэтыка-прававыя аспекты.
16. Гендэрная роўнасць на Беларусі: тэарэтыка-прававыя аспекты.
17. Электронны гандаль: этапы станаўлення і нарматыўная база дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь.

СПІСЫ ЛІТАРАТУРЫ ДА СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ

Семінары 1–2

Вызначальныя паняцці: гістарыяграфія, гістарычныя крыніцы, помнікі права, храналогія, юстыцыя, юрыспрудэнцыя, сярэднявечча, феадалізм, суседская абшчына (мір, верв, грамада), князь, баяры, дружына, вотчына, памесце, смерды, халопы, закупы, радовічы, ізгоі, людзі пахожыя, людзі непахожыя, палюддзе, веча, рада, пасаднік, тысяцкі, цівун, ключнік, феадалная раздробленасць.

Спіс літаратуры да семінара 1

Асветнікі зямлі Беларускай: Х – пачатак ХХ стст. : энцыкл. давед. / рэдкал. : Г. П. Пашкоў [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 2006. – 490 с.

Балашенко, С. А. Статуты Велікаго князства Літовскаго – правыя памятнікі і мировое наследие земель Беларусі / С. А. Балашенко // Право.by. – 2017. – № 5. – С. 30–35.

Белоруссия в эпоху капитализма : сб. док. и материалов. Т. 2. Развитие капитализма в промышленности, положение промышленных

рабочих и рабочее движение в Белоруссии 1861–1900 гг. – Минск : Навука і тэхніка, 1990. – 336 с.

Белоруссия в эпоху феодализма : сб. док. и материалов в 3 т. Т. 1 : С древнейших времен до середины XVII в. – Минск : Акад. наук БССР, 1959. – 516 с.

Белорусские мыслители XVI–XVII вв. Избранные труды [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://pravo.by/upload/pdf/izbrannye-trudy/bel_misliteliXVI-XVII_vv_izbrannie_trudi.pdf. – Дата доступа : 12.02.2021.

Васілевіч, Р. А. Гісторыя канстытуцыйнага права Беларусі / Р. А. Васілевіч, Т. І. Доўнар, І. А. Юхо. – Минск : Права і эканоміка, 2001. – 362 с.

Вішнеўская, І. У. Палітычная і правая думка Беларусі на мяжы еўрапейскіх цывілізацый (IX – пачатак XXI стст.) : манарф. / І. У. Вішнеўская. – Минск : Тэсей, 2008. – 296 с.

Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : вучэб. дапам. / А. Ф. Вішнеўскі. – Минск : Экаперспектыва, 2000. – 319 с.

Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах / А. Ф. Вішнеўскі. – 2-е выд., дап. – Минск : Акад. МУС Рэсп. Беларусь, 2003. – 320 с.

Волян, А. Аб грамадзянскай або палітычнай свабодзе / А. Волян ; пер. з лац. Ул. Шатона. – Минск : Зміцер Колас, 2009. – 142 с.

Волян, А. Пра дзяржаўнага мужа і яго асабістыя дабрачыннасці / А. Волян // Спадчына. – 1991. – № 6. – С. 95–104.

Вялікае княства Літоўскае : у 2 т. / рэдкал. : Г. П. Пашкоў [і інш.]. – Минск : БелЭН, 2005–2006.

Гісторыя Беларусі IX–XVIII стст. Першакрыніцы [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://www.starbel.narod.ru/>. – Дата доступу : 12.02.2021.

Гісторыя палітычнай і прававой думкі Беларусі XVI–XVIII стст. : хрэстаматыя / аўт.-склад. : Т. І. Доўнар, Ю. П. Доўнар, Л. Л. Голубева ; пад рэд. Т. І. Доўнар. – Минск : БДУ, 2004. – 207 с.

Даследаванні і матэрыялы Метрыкі ВКЛ. Т. 2. – Минск : Атэнеум, 2003. – 236 с.

Довнар, Т. И. История государства и права Беларуси : учеб. пособие / Т. И. Довнар, Е. И. Орлова. – Минск : БГУ, 2017. – 198 с.

Довнар-Запольский, М. В. История Белоруссии / М. В. Довнар-Запольский. – Минск : Беларусь, 2005. – 680 с.

Доўнар, Т. І. Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 г. / Т. І. Доўнар, У. М. Сатолін, Я. А. Юхо ; рэдкал. : Т. І. Доўнар [і інш.]. – Минск : Тэсей, 2003. – 352 с.

Доўнар, Т. І. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : падруч. / Т. І. Доўнар. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2014. – 416 с.

Ермолович, В. Реальные договоры в праве Древнего Рима и средневековой Беларуси / В. Ермолович, Ю. Шарлов // Юстыцыя Беларусі. – 2018. – № 1. – С. 61–70.

Законодательство Екатерины II : в 2 т. – М. : Юрид. лит., 2001. – Т. 1. – 984 с.

История государства и права зарубежных стран : хрестоматия / авт.-сост. Н. Н. Ягур. – Минск : Тесей, 2004. – 432 с.

История государства и права России в документах и материалах с древнейших времен по 1930 г. / авт.-сост. И. Н. Кузнецов. – Минск : Амалфея, 2000. – 640 с.

Крымінальнае права Беларусі (закон, злачынства, адказнасць) : навуч. дапам. / А. У. Баркоў [і інш.]. – Мінск : Завігар, 1997. – 288 с.

Нарысы гісторыі Беларусі : у 2 ч. Ч. 2 / М. П. Касцюк [і інш.]. – Минск : Беларусь, 1995.

Отечественное законодательство XI–XX вв. : пособие для семинаров. Ч. 2. XX в. / под ред. О. И. Чистякова. – М. : Юристь, 2000. – 352 с.

Помнікі гісторыі права Беларусі [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/pomniki-gistoryi-prava-belarusi/kanstytutsyynae-prava-belarusi/agulnyya-zvestki/>. – Дата доступу : 12.02.2021.

Помнікі гісторыі права Беларусі: тэматычны банк даных прававой інфармацыі. – Мінск : Нац. цэнтр прававой інфарм. Рэсп. Беларусь, 2009.

Сокол, С. Ф. Политическая и правовая мысль в Белоруссии XVI – первой половины XVII вв. / С. Ф. Сокол ; науч. ред. И. А. Юхо. – Минск : Наука и техника, 1984. – 189 с.

Статут Великого княжества Литовского 1529 г. / под ред. акад. К. И. Яблонского. – Минск : АН БССР, 1960. – 254 с.

Статут Вялікага княства Літоўскага 1588 г. / перакл. на бел. мову А. С. Шагун. – Мінск : Беларусь, 2002. – 207 с.

Судебник Казимира 1468 г. // Древнейшие государства на территории СССР (1988–1989 гг.) / под ред. И. П. Старостиной. – Минск : Наука и техника, 1990. – С. 170–344.

Усебеларускі з'езд 1917 г.: сведчанне сучасніка // Бел. гіст. часоп. – 1993. – № 1, 2.

Устава на валокі гаспадара караля яго міласці ў ва ўсім Вялікім княстве Літоўскім // Спадчына. – 1993. – № 4. – С. 65–78.

Устаўныя граматы да народаў Беларусі // Бел. гіст. часоп. – 1993. – № 1, 2.

Хрестоматія по истории Беларуси : учеб. пособие : в 2 ч. / редкол. : К. М. Бондаренко (отв. ред.) [и др.]. – Минск : БГУ, 2008. – Ч. 1 : С древнейших времен до 1917 г. / Я. И. Трещенок [и др.]. – 2008. – 623 с.

Черняк, Ю. В. История государства и права Беларуси : сб. тестовых заданий / Ю. В. Черняк. – Барановичи : Баранович. гос. ун-т, 2016. – 59 с.

Шалькевіч, М. Ф. Гісторыя палітычнай і прававой думкі Беларусі : навуч. дапам. / М. Ф. Шалькевіч. – Мінск : Бел. дзярж. ун-т, 1999. – 200 с.

Юхо, И. А. История юридической науки Беларуси / И. А. Юхо, С. Ф. Сокол. – Минск : БИП, 2000. – 95 с.

Юхо, Я. А. Гістарыяграфія гісторыі дзяржавы і права феадальнай Беларусі / Я. А. Юхо. – Мінск : Права і эканоміка, 1999. – 102 с.

Юхо, Я. А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : вучэб. дапам. : у 2 ч. / Я. А. Юхо. – Мінск : РІВШ БДУ, 2000–2003.

Юхо, Я. А. Кароткі нарыс гісторыі дзяржавы і права Беларусі / Я. А. Юхо. – Мінск : Універсітэцкае, 1992. – 272 с.

Спіс літаратуры да семінара 2

Алексеев, Л. В. Полоцкая земля в IX–XIII вв. / Л. В. Алексеев. – М. : Наука, 1966. – 295 с.

Аргучинцев, Г. К. История государства и права Республики Беларусь в вопросах и ответах / Г. К. Аргучинцев. – 3-е изд., перераб. и доп. – Минск : Амалфея, 2017. – 216 с.

Балашэнка, С. А. Статут Вялікага княства Літоўскага / С. А. Балашэнка, Т. І. Доўнар, Л. Л. Голубева. – Мінск : Прынткорп, 2010. – 614 с.

Бардах, Ю. История государства и права Польши / Ю. Бардах, Б. Леснодарский, М. Пиетрчак. – М. : Юрид. лит., 1980. – 559 с.

Бардах, Ю. Штудыі з гісторыі ВКЛ / Ю. Бардах. – Мінск : Медысонт, 2010. – 456 с.

Беларускія летапісы і хронікі / уклад. У. Арлоў. – Мінск : Бел. кнігазбор, 1997. – 432 с.

Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : вучэб. дапам. / А. Ф. Вішнеўскі, І. У. Вішнеўская. – Мінск : Тэтра-Сістэмс, 2005. – 192 с.

Владимирский-Буданов, М. Ф. Обзор истории русского права / М. Ф. Владимирский-Буданов. – Ростов н/Д : Феникс, 1995. – 640 с.

Дернович, С. Д. Продолжение полоцкой княжеской династии Роговолодовичей и элементы норманских норм права (к постановке проблемы) / С. Д. Дернович // Гісторыя Беларусі: новае ў даследаванні і выкладанні. – Мінск : БДПУ імя М. Танка, 1999. – С. 25–28.

Довнар, Т. И. История государства и права Беларуси : учеб. пособие / Т. И. Довнар. – Минск : БГУ, 2017. – 198 с.

Доўнар, Т. І. Помнікі права Беларусі феадальнага перыяду : курс лекцый / Т. І. Доўнар. – Мінск : ІСЗ, 2002. – 312 с.

Дук, Дз. Полацк IX–XI стст.: шлях да дзяржаўнасці / Дз. Дук // Бел. гіст. часоп. – 2012. – № 5. – С. 4–8.

Ермаловіч, М. Старажытная Беларусь: Полацкі і Новагародскі перыяды / М. Ермаловіч. – Мінск : Маст. літ., 2001. – 366 с.

История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для уво / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

Катлярчук, А. С. Шведы ў гісторыі і культуры Беларусі / А. С. Катлярчук. – Мінск : Энцыклапедыкс, 2002. – 295 с.

Повесть временных лет / пер. Д. С. Лихачева. – Петрозаводск : Карелия, 1991. – 188 с.

Саверчанка, І. В. Полацкі летапіс – галоўная крыніца палітычнай гісторыі Беларусі XII ст. / І. В. Саверчанка // Бел. гіст. часоп. – 2010. – № 5. – С. 13–18.

Сагановіч, Г. М. Войска Вялікага княства Літоўскага ў XVI–XVII стст. / Г. М. Сагановіч. – Мінск : Навука і тэхніка. – 1994. – 79 с.

Сільчанка, М. У. Гісторыя мясцовага самакіравання на Беларусі / М. У. Сільчанка. – Гродна : ГрДУ, 2000. – 54 с.

Сокол, С. История юридической науки Беларуси / С. Сокол, И. Юхо. – Минск : БИП, 2000. – 95 с.

Старажытная беларуская літаратура : зб. / уклад. : Л. С. Курбека, А. В. Марук. – Мінск : Юнацтва, 2002. – 509 с.

Ходзін, С. Дакументы заканадаўства як крыніца па гісторыі Беларусі / С. Ходзін // Старонкі гісторыі і культуры Беларусі. – Мінск, 1997.

Штыхаў, Г. В. Старажытныя дзяржавы на тэрыторыі Беларусі / Г. В. Штыхаў. – 2-е выд., выпр. – Мінск : Права і эканоміка, 2002. – 89 с.

Юхо, Я. Дагаворы і граматы як крыніца беларускага феадальнага права : дапам. / Я. Юхо, А. Абрамовіч, Т. Доўнар. – Мінск : БДУ, 2000. – 127 с.

Юхо, Я. А. Гістарыяграфія гісторыі дзяржавы і права феадальнай Беларусі / Я. А. Юхо. – Мінск : Права і эканоміка, 1999. – 104 с.

Юхо, Я. А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : у 2 ч. / Я. А. Юхо. – Мінск : РІВШ БДУ. – 2000–2003.

Семінары 3–6

Вызначальныя паняцці: вялікі князь, шляхта, магнаты, унія, панырада, сойм, ваяводства, канцлер, гетман, падскарбій, маршалак, харужы, стараста, кашталян, намеснік, гараднічы, цівун, дзяржавец, анексы, дзякла, паншчына, чынш, «валочная памера», мяшчане, магдэбургскае права, магістрат, войт, рада, лава, ратуша, бурмістр, мястэчка, гаспадарскія двары, юрыдыка, пратэстантызм, пратэстацыя, позва, вырак, адозва, «жалезны ліст» (глейт), шкрутыніўм, шкрутатар, віж, возны, суддзя, каморнік, падкаморый, падсудак, пракуратар, інстыгатар, яднанне (згода), перасуд (памятнае), «гвалтоўная капа», «гарачы след», «звычайная капа», капавішча, «зупольныя» і «незупольныя» довады, інквізіцыйны працэс, іскавы працэс, прывілей, судзебнік, Статут, прынцып прававога суверэнітэту, іскавая даўніна, прэзюмпцыя невінаватасці, крайняя неабходнасць, неабходная абарона, «умысленне» і «неумысленне», бенкарт, вываланцы (баніты), крыўда, шкода, злодзейства, свавольства, галоўшчына (галаўшчызна), навязка, віна, гвалт, «пакута», «інфамія», «дурні», «шалёныя», вена, пасаг, прынцып «добрай веры».

Спіс літаратуры да семінараў 3–4

Крыніцы

Беларускія летапісы і хронікі / уклад. У. Арлоў. – Мінск : Бел. кнігазбор, 1997. – 432 с.

Доўнар, Т. І. Гісторыя палітычнай і прававой думкі Беларусі XVI–XVIII стст. : хрэстаматыя / Т. І. Доўнар, Л. Л. Голубева, Ю. П. Доўнар. – Мінск : БДУ, 2004. – 206 с.

Повесьть временных лет. – М., 1996.

Полоцкіе грамоты XIII – начала XVI в. : в 5 ч. – М., 1977–1985. – Ч. 1, 4, 5.

Российское законодательство X–XX вв. : в 9 т. – М., 1984. – Т. 1.

Смоленские грамоты XIII–XV вв. – М., 1963.

Хронікі і летапісы Беларусі. Сярэднявечча і раньнемадэрны час. – Мінск : АРСНЕ Пачатак, 2010. – 902 с.

Юхо, Я. Дагаворы і граматы як крыніца беларускага феадальнага права : дапам. / Я. Юхо, А. Абрамовіч, Т. Доўнар. – Мінск : БДУ, 2000. – 127 с.

Бардах, Ю. Штудыі з гісторыі Вялікага княства Літоўскага / Ю. Бардах. – Мінск : Бел. гіст. агляд, 2002. – 459 с.

Белоруссия и Литва. Исторические судьбы Северо-Западного края. – Минск : БГУ, 2004. – 407 с.

Белорусские мыслители XVI–XVII вв. Избранные труды. – Минск : Пром.-торговое право, 2017. – 320 с.

Гісторыя Беларусі : у 6 т. Т. 2 : Беларусь у перыяд ВКЛ / Ю. Бохан [і інш.]. – Мінск : Экаперспектыва, 2008. – 688 с.

Дзмітрачкоў, П. Ф. Беларусь у складзе Вялікага княства Літоўскага. Другая палова XIII – першая палова XVII стст. : вучэб. дапам. / П. Ф. Дзмітрачкоў. – Магілёў : МДУ імя А. Куляшова, 2003. – 311 с.

Дзмітрачкоў, П. Ф. Старажытнарускія дасягненні і традыцыі ў развіцці дзяржаўнасці і права на беларускіх землях у перыяд ВКЛ: другая палова XIII – першая палова XVI стст. / П. Ф. Дзмітрачкоў // Бел. гіст. часоп. – 2009. – № 4. – С. 3–9.

Доўнар-Запольскі, М. В. Дзяржаўная гаспадарка Вялікага княства Літоўскага пры Ягелонах / М. В. Доўнар-Запольскі. – Мінск : Бел. навука, 2013. – 759 с.

Ермаловіч, М. Беларуская дзяржава Вялікае княства Літоўскае / М. Ермаловіч. – Мінск : Беллітфонд, 2000. – 448 с.

Ермаловіч, М. Па слядах аднаго міфа / М. Ермаловіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – 98 с.

Ермаловіч, М. Старажытная Беларусь: Віленскі перыяд / М. Ермаловіч. – Мінск : Бацькаўшчына, 1994. – 91 с.

История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для уво / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

Краўцэвіч, А. К. Стварэнне Вялікага княства Літоўскага / А. К. Краўцэвіч. – Мінск : Бел. навука, 1998. – 238 с.

Лойка, П. А. Прыватнаўласніцкія сяляне Беларусі. Эвалюцыя феадальнай рэнты ў другой палове XVI–XVIII стст. / П. А. Лойка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1991. – 112 с.

Любавский, М. К. Очерк истории Литовско-Русского государства до Люблинской унии включительно / М. К. Любавский. – Минск : Бел. навука, 2012. – 397 с.

Матарас, В. Н. Органы ўлады і кіравання ў Вялікім княстве Літоўскім (XIV–XVI стст.) / В. Н. Матарас // Бел. гіст. часоп. – 2000. – № 3. – С. 21–26.

Насевіч, В. Л. Пачаткі Вялікага княства Літоўскага: падзеі і асобы / В. Л. Насевіч. – Мінск : Полымя, 1993. – 159 с.

Парламенцкія структуры ўлады ў сістэме дзяржаўнага кіравання Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай у XV–XVIII стст. : матэрыялы міжнар. навук. канф., Мінск – Наваградак, 23–24 лістап. 2007 г. / навук. рэд. : С. Ф. Сокал, А. М. Янушкевіч. – Мінск : БП – С ПЛЮС, 2008. – 374 с.

Праблемы інтэграцыі і інкарпарацыі ў развіцці Цэнтральнай і Усходняй Еўропы ў перыяд ранняга Новага часу : матэрыялы міжнар. навук. канф., Мінск, 15–17 кастр. 2009 г. / навук. рэд. С. Ф. Сокал, А. М. Янушкевіч. – Мінск : БП – С ПЛЮС, 2010. – 440 с.

Радаман, А. Сойм. Соймік / А. Радаман // ЭГБ : у 6 т. – Мінск : БелЭн, 2001. – Т. 6, кн. 1. – С. 375–380, 383–385.

Сагановіч, Г. М. Войска Вялікага княства Літоўскага ў XVI–XVII стст. / Г. М. Сагановіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1994. – 79 с.

Стрэнкоўскі, С. П. Нерэалізаваныя прывілеі на магдэбургскае права гарадоў ВКЛ у XVI–XVII стст. / С. П. Стрэнкоўскі // Европа: актуальныя праблемы этнокультуры : материалы міжнарод. навуц.-теорет. конф., Мінск, 23 июня 2011 г. / БГПУ им. М. Танка ; редкол. : В. В. Тугай (отв. ред.) [и др.]. – Мінск : БГПУ, 2011. – С. 87–90.

Цітоў, А. Вольныя беларускія месцы (самакіраванне ў нашых гарадах XIV–XVIII стст.) / А. Цітоў. – Мінск : БРФП ДР, 1996. – 36 с.

Цішчанка, В. Вялікакняжацкая ўлада ў ВКЛ другой паловы XV – пачатку XVI стст. / В. Цішчанка // Бел. гіст. часоп. – № 6. – 2004. – С. 44–47.

Юхо, Я. Уніі Вялікага княства Літоўскага / Я. Юхо // Полымя. – № 1. – 1972. – С. 10–15.

Юхо, Я. Канцэпцыі фарміравання Вялікага княства Літоўскага / Я. Юхо // Бел. гіст. часоп. – 2003. – № 9. – С. 10–15.

Спіс літаратуры да семінараў 5–6

Крыніцы

Lietuvos Metrika = Литовская метрика. 4-я книга судных дел (224) (Кніга вялікакняжацкага суда) (1522–1530). – Вильнюс : Вильн. ун-т, 1997.

Lietuvos Metrika = Литовская метрика. 6-я книга судных дел (225) (Книга маршалкаўскага і камісарскага суда (1528–1547)). – Вильнюс : Вильн. ун-т, 1995.

Lietuvos Metrika = Литовская метрика. 8-я книга судных дел (227) (Книга вялікакняжацкага гаспадарскага суда (1533–1535)). – Вильнюс : Вильн. ун-т, 1999. – 304 с.

Lietuvos Metrika = Литовская метрика. 10-я книга публичных дел (1569–1571)). – Вильнюс : Вильн. ун-т, 2001. – 155 с.

Lietuvos Metrika = Литовская метрика. 11-я книга судных дел (230) (Книга віленскага замкавага суда (1542)). – Вильнюс : Вильн. ун-т, 2001.

Белоруссия в эпоху феодализма : сб. док. и материалов в 3 т. Т. 1: с древнейших времен до середины XVII в. – Минск : Акад. наук БССР, 1959. – 516 с.

Гісторыя Беларусі ў дакументах і матэрыялах : у 4 т. Т. 1: IX–XVIII стст. – Мінск : Акад. навук БССР, 1936. – 678 с.

Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах : вучэб. дапам. / пад агул. рэд. праф. А. Ф. Вішнеўскага, І. А. Юхо. – Мінск : Акад. МУС Рэсп. Беларусь, 1998. – 311 с.

Доўнар, Т. І. Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 г. / Т. І. Доўнар, У. М. Сатолін, Я. А. Юхо ; рэдкал. : Т. І. Доўнар [і інш.]. – Мінск : Тэсей, 2003. – 352 с.

Статут Великого княжества Литовского 1529 г. / под ред. акад. К. И. Яблонскаго. – Минск : Акад. наук БССР, 1960. – 254 с.

Статут Вялікага княства Літоўскага 1588 г. / пер. на бел. мову А. С. Шагун. – Мінск : Беларусь, 2002. – 207 с.

Статут Вялікага княства Літоўскага 1588 г. Тэксты. Даведнік. Каментарыі / рэдкал. : І. П. Шамякін [і інш.]. – Мінск : БелСЭ, 1989. – 573 с.

Юхо, Я. Дагаворы і граматы як крыніца беларускага феадальнага права : дапам. / Я. Юхо, А. Абрамовіч, Т. Доўнар. – Мінск : БДУ, 2000. – 127 с.

Арэпук, Л. Л. Самакіраванне ў гарадах Беларусі XV–XVI стст. / Л. Л. Арэпук // Весн. НАН Беларусі. Сер. гуманітар. навук. – 2001. – № 2. – С. 28–32.

Бардах, Ю. Штудыі з гісторыі Вялікага княства Літоўскага / Ю. Бардах. – Мінск : Бел. гіст. агляд, 2002. – 459 с.

Белорусская государственность и развитие национальной правовой системы: от Статута 1588 г. до современной Конституции : материалы респ. науч.-практ. конф., Минск, 11–12 марта 2008 г. / редкол. : Г. А. Василевич (отв. ред.) [и др.]. – Минск : Веды, 2008. – 183 с.

Бяспалы, Ю. Прынцып справядлівасці ў статутах Вялікага княства Літоўскага / Ю. Бяспалы // Бел. гіст. часоп. – № 9. – 2003. – С. 13–16.

Вішнеўская, І. У. Віды залога маёмасці ў статутным заканадаўстве Вялікага княства Літоўскага / І. У. Вішнеўская // Вестн. Акад. МВД Респ. Беларусь. – 2005. – № 2 (10). – С. 29–32.

Вішнеўская, І. У. Грамадзянска-прававая адказнасць па Статуту ВКЛ 1588 г. / І. У. Вішнеўская // Проблемы реализации норм права в условиях формирования рыночных отношений : материалы респ. науч.-практ. конф., Минск, 24 нояб. 2006 г. – Минск : БГЭУ, 2006. – С. 73–75.

Вішнеўская, І. У. Падаткі – галоўная прыкмета дзяржаўна-арганізаванага грамадства (на прыкладзе ВКЛ і Рэчы Паспалітай) / І. У. Вішнеўская // Вопросы теории и практики регулирования общественных отношений на современном этапе социально-экономического развития : сб. науч. ст. – Минск, 2009. – С. 5–8.

Вішнеўская, І. У. Падаткі ў кантэксце станаўлення і развіцця дзяржаўна-прававой сістэмы Беларусі (IX–XVIII стст.) / І. У. Вішнеўская // Сац.-экан. і прававыя даслед. – 2008. – № 2. – С. 68–86.

Вішнеўская, І. У. Палітычная і прававая думка Беларусі на мяжы еўрапейскіх цывілізацый : манагр. / І. У. Вішнеўская. – Мінск : Тэсей, 2008. – 295 с.

Вялікае княства Літоўскае : энцыкл. : у 3 т. / гал. рэд. Г. П. Пашкоў. – Мінск : БелЭн. – Т. 1. – 2005. – 688 с.; Т. 2. – 2006. – 792 с.; Т. 3. – 2010. – 670 с.

Гісторыя і сучаснасць: беларуская дзяржаўнасць ва ўсходне-еўрапейскім цывілізацыйным кантэксце : зб. навук. прац, прысвеч. 90-годдзю з дня нараджэння праф. І. А. Юхо / рэдкал. : С. А. Балашэнка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Бізнесофэс, 2012. – 552 с.

Голубева, Л. Л. Наследственное право феодальной Беларуси : учеб. пособие / Л. Л. Голубева. – Минск : ФУСТ БГУ, 2002. – 81 с.

Дзёрбіна, Г. В. Права і сям'я эпохі Рэнесансу / Г. В. Дзёрбіна. – Мінск : Тэхналогія, 1997. – 175 с.

Довнар, Т. И. Уголовное право феодальной Беларуси (XV–XVI вв.) : учеб. пособие / Т. И. Довнар, В. А. Шелкопляс. – Минск : Акад. М-ва внутр. дел Респ. Беларусь, 1995. – 96 с.

Доўнар, Т. І. Развіццё асноўных інстытутаў грамадзянскага і крымінальнага права Беларусі ў XV–XVI стст. / Т. І. Доўнар. – Мінск : Пропілеі, 2000. – 224 с.

Доўнар, Ю. П. Судовая рэформа XVI ст. у Вялікім княстве Літоўскім / Ю. П. Доўнар. – Мінск : БДУ, 2007. – 175 с.

Жук, Д. С. А. Валовіч – дзяржаўны і грамадскі дзеяч, правазнаўца, выдатны мысліцель ВКЛ / Д. С. Жук // Юстыцыя Беларусі. – 2014. – № 6. – С. 69–72.

История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для уво / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

Капыцкий, З. Ю. Магдебургское право в городах Беларуси (конец XV – первая половина XVI вв.) / З. Ю. Капыцкий // Совет. славяноведение. – 1972. – № 5. – С. 14–21.

Келер, В. Б. Асноўныя віды гарадскога права на беларускіх землях Вялікага княства Літоўскага / В. Б. Келер // Бел. гіст. часоп. – 2013. – № 7. – С. 33–37.

Лапато, П. В. Граматы на магдэбургскае права гарадам Беларусі – крыніцы беларускага феадальнага права (канца XIV–XVIII стст.) / П. В. Лапато // Магдэбургскае права на Беларусі : матэрыялы навук. канф., прысвеч. 500-годдзю выдачы г. Мінску граматы на магдэбург. права, Мінск, 26 сак. 1999 г. / Бел. дзярж. ун-т, Акад. М-ва ўнутр. спраў Рэсп. Беларусь, Бел. недзярж. ін-т правазнаўства ; рэдкал. : У. М. Хоміч [і інш.]. – Мінск, 1999. – С. 35–39.

Любавский, М. К. Очерки истории Литовско-русского государства до Люблинской унии включительно / М. К. Любавский. – СПб. : Наука, 2004. – 311 с.

Радаман, А. А. Полацкі земскі суд у другой палове XVI ст. // Гісторыя і археалогія Полацка і Полацкай зямлі : матэрыялы IV міжнар. навук. канф., прысвеч. 140-годдзю Полацка. – Полацк, 2003. – С. 128–135.

Сільчанка, М. У. Гісторыя мясцовага самакіравання на Беларусі / М. У. Сільчанка. – Гродна : ГрДУ, 2000. – 54 с.

Чудаков, М. Ф. Конституционный процесс в Беларуси (от Привилея Казимира до Конституции Республики Беларусь) : моногр. / М. Ф. Чудаков. – Минск : Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2008. – 290 с.

Юхо, И. А. Правовое положение населения Белоруссии в XVI в. / И. А. Юхо. – Минск : Беларусь, 1978. – 253 с.

Юхо, Я. А. Крыніцы беларуска-літоўскага права / Я. А. Юхо. – Мінск : Беларусь, 1991. – 238 с.

Семинар 7

Визначальныя паняцці: Вальны сойм, надзвычайныя соймы (канвакацыйны, элекцыйны, каранацыйны), Сенат, Пасольская ізва, інстыгатар, набілітацыя, скортабелат, індыгенат, рукадайныя слугі, статут, Галоўны Трыбунал ВКЛ, «Генрыхавы артыкулы», «Пакта

канвента» (pacta conventa), элекцыя, інтэррэкс, шляхецкая канфедэрацыя (звычайная і генеральная), рокаш, liberum veto, паспалітае рушанне, дысідэнты, Кардынальныя правы, Эдукацыйная камісія, Чатырохгадовы сойм, Канстытуцыя (Закон аб урадзе), «нямы сойм», «Паланецкі ўніверсал», «Валюміна легум» («Кніга законаў»).

Спіс літаратуры да семінара 7

Крыніцы

Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах (са старажытных гадоў да нашых дзён) : вучэб. дапам. / А. Ф. Вішнеўскі, І. А. Юхо. – 2-е выд., дап. – Мінск : Акад. МУС Рэсп. Беларусь, 2003. – 320 с.

Статут Вялікага княства Літоўскага 1588 г. / перакл. на бел. мову А. С. Шагун. – Мінск : Беларусь, 2002. – 207 с.

Хрестоматія по истории Беларуси : учеб. пособие : в 2 ч. / редкол. : К. М. Бондаренко (отв. ред.) [и др.]. – Минск : БГУ, 2008. – Ч. 1 : С древнейших времен до 1917 г. / Я. И. Трещенок [и др.]. – 2008. – 623 с.

210 год Канстытуцыі Рэчы Паспалітай. Гісторыя. Права. Традыцыі / матэр. міжнар. навук. канф., Мінск, 27 крас. 2001 г. / пад рэд. М. Часноўскага. – Мінск : БДУ, 2002. – 133 с.

Аніпяркоў, В. В. Утварэнне і механізм дзеяння інстытутаў Таргавіцкай канфедэрацыі на беларускіх землях ВКЛ / В. В. Аніпяркоў // Весн. Бел. дзярж. ун-та. Сер. 3. – 2009. – № 3. – С. 12–17.

Анішчанка, Я. К. Інкарпарацыя: Літоўская правінцыя ў падзелых Рэчы Паспалітай / Я. К. Анішчанка. – Мінск : Хурсік, 2003. – 468 с.

Бардах, Ю. Штудыі з гісторыі Вялікага княства Літоўскага / Ю. Бардах. – Мінск : Бел. гіст. агляд, 2002. – 459 с.

Васілевіч, Р. А. Гісторыя канстытуцыйнага права Беларусі / Р. А. Васілевіч, Т. І. Доўнар, І. А. Юхо. – Мінск : Права і эканоміка. – 2001. – 363 с.

Галубовіч, В. У. Палітычная сістэма Вялікага княства Літоўскага ў 1588–1648 гг. / В. У. Галубовіч // Бел. гіст. часоп. – 2010. – № 3. – С. 26–33.

Дружчыц, В. Палажэнне Літоўска-Беларускай дзяржавы пасля Люблінскай уніі / В. Дружчыц. – Мінск : БДУ, 1925. – 95 с.

Закшэўскі, А. Б. Юрыдычна-адміністрацыйны рэгіяналізм у I Рэчы Паспалітай / А. Б. Закшэўскі // Беларусіка = Albaruthenika. Кн. 3 :

Нацыянальныя і рэгіянальныя культуры, узаемадзеянне. – Мінск : Навука і тэхніка, 1994. – 432 с.

История Беларусі в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для уво / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

Лойка, П. А. Шляхта беларускіх зямель у грамадска-палітычным жыцці Рэчы Паспалітай другой паловы XVI – першай трэці XVII стст. / П. А. Лойка. – Мінск : БДУ, 2002. – 98 с.

Макарова, Т. И. Изменения в конституционном праве Речи Посполитой накануне принятия Конституции 1791 г. Утраченный шанс / Т. И. Макарова // Родник. – 1991. – № 5 – С. 7–11.

Падалінскі, У. Шляхта ВКЛ і вальны сойм Рэчы Паспалітай 1570 г. / У. Падалінскі // Бел. гіст. часоп. – 2004. – № 6. – С. 50–54.

Радаман, А. Сенат Рэчы Паспалітай. Сойм. Соймкі. Соймкі галоўны / А. Радаман // ЭГБ : у 6 т. – Мінск : БелЭн, 2001. – Т. 6, кн. 1. – С. 287–289, 382–385.

Сагановіч, Г. Нарыс гісторыі Беларусі ад старажытнасці да канца XVIII ст. / Г. Сагановіч. – Мінск : Энцыклапедыкс. – 2001. – 412 с.

Філатава, Л. Тры падзелы / Л. Філатава // Крыжовы шлях : дапам. – Мінск : Згода, 1993. – С. 96–118.

Чудаков, М. Ф. Конституционный процесс в Беларуси (от Привилея Казимира до Конституции Республики Беларусь) : моногр. / М. Ф. Чудаков. – Минск : Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2008. – 290 с.

Шаўцоў, Ю. «Літоўскі сепаратызм» канца XVI ст. / Ю. Шаўцоў // Спадчына. – 1995. – № 2. – С. 5–8.

Семинар 8

Вызначальныя паняцці: генерал-губернатарства, «мяжа яўрэйскай аседласці», «разбор шляхты», люстрацыя маёнткаў, Асобы камітэт па справах заходніх губерняў, агульнае палажэнне, мясцовыя палажэнні, часоваабавязанае становішча, выкупныя плацяжы, устаўныя граматы, міравыя пасрэднікі, валасны сход, валасная ўправа, выбарчыя куры, «галосныя», земства, земская ўправа, органы гарадскога самакіравання (гарадскі выбарчы сход, гарадская дума, гарадская ўправа), мясцовыя (міравыя) суды, агульныя (каронныя) суды (1-я і 2-я інстанцыя), судовая палата, Сенат, прысяжныя засядацелі, прысяжны павераны, натарыят.

Спіс літаратуры да семінара 8

Крыніцы

Законодательство Екатерины II : в 2 т. – М. : Юрид. лит., 2001. – 560 с.

Российское законодательство X–XX вв. : в 9 т. – М. : Юрид. лит., 1987–1991. – Т. 5–9.

150 лет судебным уставам Российской империи : сб. науч. тр. / под ред А. В. Вениосова. – Минск : Акад. М-ва внутр. дел Респ. Беларусь, 2015. – 150 с.

Анищенко, Е. К. Черта оседлости / Е. К. Анищенко. – Минск : Арти-Фекс, 1998. – 160 с.

Анішчанка, Я. К. Беларусь у часы Кацярыны II (1772–1796 гг.) / Я. К. Анішчанка. – Минск : Веды, 1998. – 220 с.

Бардах, Ю. Штудыі з гісторыі Вялікага княства Літоўскага / Ю. Бардах. – Минск : Бел. гіст. агляд, 2002. – 459 с.

Владимирский-Буданов, М. Ф. Обзор истории русского права / М. Ф. Владимирский-Буданов. – Ростов н/Д : Феникс, 1995. – 640 с.

Гісторыя Беларусі перыяду капіталізму : вучэб. дапам. : у 5 ч. / склад. А. П. Жытко [і інш.]. – Минск : БДПУ, 2005–2009. – Ч. 4 : Буржуазныя рэформы ў другой палове XIX – пачатку XX стст. – 2009. – 165 с.

Жытко, А. П. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларусі (канец XVIII – першая палова XIX стст.) / А. П. Жытко, С. А. Талмачова // Весці БДПУ. Сер. 2. – 2012. – № 4. – С. 3–7.

Забаўскі, М. М. Дзяржаўная Дума ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі (1906–1917 гг.) / М. М. Забаўскі. – Минск : БДПУ, 1999. – 98 с.

История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для уво / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

Каханоўскі, А. Адмена прыгоннага права на тэрыторыі Беларусі: ход рэформы, яе наступствы і значэнне / А. Каханоўскі // Бел. гіст. часоп. – 2011. – № 10. – С. 10–16.

Неволин, К. А. История российских гражданских законов. Ч. 1 : Введение. Книга первая о союзах семейственных / К. А. Неволин. – М. : Статут, 2005. – 590 с.

Палітычныя, сацыяльна-эканамічныя і этнакультурныя працэсы на тэрыторыі Беларусі ў XIX – пачатку XX стст.: да 150-годдзя скасавання прыгоннага права у Расійскай імперыі : матэрыялы рэсп. навук.-тэарэт. канф., Минск, 4 сак. 2011 г. / Бел. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка : рэдкал. : А. Андарала [і інш.]. – Минск : БДПУ, 2011. – 356 с.

Сасім, А. М. Асаблівасці правядзення рэформы 1861 г. на Беларусі / А. М. Сасім // 3 гісторыі эканамічных рэформаў на Беларусі : вуч.-метад. зб. – Вып. 2. – Мінск : Экаперспектыва, 1997. – С. 35–56.

Свиб, А. Ф. Государственно-правовой статус Беларуси в составе России в пореформенный период (1861–1900 гг.) : моногр. / А. Ф. Свиб. – Минск : БИП, 2004. – 120 с.

Слобожанин, В. П. Земское самоуправление в Беларуси (1905–1917 гг.) / В. П. Слобожанин. – Минск : Право и экономика, 2003. – 168 с.

Туміловіч, Г. Дваранства на Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX стст. / Г. Туміловіч // Бел. гіст. часоп. – 1997. – № 4. – С. 53–59.

Швед, В. В. Паміж Польшчай і Расіяй: грамадска-палітычнае жыццё на землях Беларусі (1772–1863 гг.) / В. В. Швед. – Гродна, 2001. – 312 с.

Шелкопляс, В. А. Судебные органы в Беларуси (конец XVIII – первая половина XIX вв.) / В. А. Шелкопляс. – Минск : Акад. МВД Респ. Беларусь, 1997. – 63 с.

Юрочкин, М. А. Реформа городского самоуправления в Белоруссии во второй половине XIX – начале XX вв. / М. А. Юрочкин. – Гомель : Белницэкологія, 2002. – 152 с.

Семінары 9–10

Вызначальныя паняцці: Лютаўская рэвалюцыя 1917 г., Беларускі народны камітэт, Універсал Канфедэрацыі ВКЛ, «Сувязь непадзельнасці і незалежнасці Беларусі», двоеўладдзе, саветы, Часовы грамадскі камітэт парадку, Беларускі нацыянальны камітэт (БНК), Цэнтральная рада беларускіх арганізацый, Вялікая Беларуская Рада (ВБР), Цэнтральная вайсковая беларуская рада (ЦВБР), Камітэт выратавання рэвалюцыі і радзімы, СНК Заходняй вобласці і фронту, Аблвыканкамзах, Народны сакратарыят Беларусі, Брэсцкі мір, БНР, Белнацкам, ССРБ, Літбел, Рыжскі мір, палітыка «ваеннага камунізму», харчразвёрстка, харчпадатак, НЭП, беларусізацыя, каранізацыя, індустрыялізацыя, калектывізацыя, нацдэмы.

Спіс літаратуры да семінара 9

Крыніцы

1 январа 1919 г.: Временное рабоче-крестьянское советское правительство Белоруссии : док. и материалы / сост. : В. Д. Селеменев. – Минск : Лимариус, 2005. – 302 с.

Белорусское законодательство о суде, прокуратуре, адвокатуре и органах охраны общественного порядка (1919–1991 гг.) / сост. В. Н. Бибило. – Минск : ГИУСТ БГУ, 2011. – 464 с.

Гражданский кодекс Белорусской Социалистической Советской Республики 1923 г. – Минск : П Отдел Законодат. предложений НКЮ БССР, 1927.

История Советской Конституции (1917–1956 гг.) : сб. док. / отв. ред. : Д. А. Гайдуков, В. Ф. Коток. – М. : АН СССР, 1957. – 551 с.

Луцкевіч, А. 25 сакавіка 1918 г. (3 маіх успамінаў) / А. Луцкевіч // Спадчына. – 1997. – № 1. – С. 7–12.

Мірны дагавор 3 сакавіка 1918 г. // Спадчына. – 1993. – № 2. – С. 52–58.

Прагакол з'езду беларускіх нацыянальных арганізацый у Мінску 25–27 сакавіка 1917 г. // Спадчына. – 1990. – № 4. – С. 29–34.

Рыжская дамова 1921 г. (Мирный договор между Россией и Украиной, с одной стороны, и Польшей – с другой) // Спадчына. – 1993. – № 4. – С. 24–30.

Усебеларускі з'езд 1917 г.: сведчанне сучасніка / прадм. і публ. В. Скалабана // Бел. гіст. часоп. – 1993. – № 1. – С. 62–69.

Вішнеўскі, А. Ф. Асаблівасці палітыка-прававога рэжыму савецкай дзяржавы і яго вытокі (1917–1953 гг.) / А. Ф. Вішнеўскі. – Мінск : Тэсей, 2002. – 328 с.

Гамулка, К. Паміж Польшчай і Расіяй. Беларусь у канцэпцыях польскіх палітычных фарміраванняў (1918–1922 гг.) / К. Гамулка. – Вільня, 2008. – 256 с.

История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для уво / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

Калубовіч, А. «Айцы» Беларусі і іхны лёс / А. Калубовіч // Спадчына. – 1990. – № 3. – С. 24–35.

Касцюк, М. Бальшавіцкая сістэма ўлады на Беларусі / М. Касцюк. – Мінск : Экаперспектыва, 2000. – 307 с.

Касцюк, М. Сацыялістычная Савецкая Рэспубліка Беларусь: узаемаадносіны з суседзямі на пачатковым этапе існавання / М. Касцюк // Бел. гіст. часоп. – 2009. – № 1. – С. 10.

Круталевич, В. А. История Беларуси: становление национальной державности (1917–1922 гг.) / В. А. Круталевич. – 2-е изд., доп. – Минск : Право и экономика, 2003. – 585 с.

Ладысеў, У. Ф. На пераломе эпох: станаўленне беларускай дзяржаўнасці (1917–1920 гг.) / У. Ф. Ладысеў, П. І. Брыгадзін. – Мінск : БДУ, 1999. – 128 с.

Ладысеў, У. Ф. Паміж усходам і захадам: станаўленне дзяржаўнасці і тэрытарыяльнай уласнасці Беларусі (1917–1939 гг.) / У. Ф. Ладысеў, П. І. Брыгадзін. – Мінск : БДУ, 2003. – 307 с.

Лазько, Р. Белнацкам і Наркамнац: першы прыкры вопыт узаемаадносін (студзень – чэрвень 1918 г.) / Р. Лазько // Бел. гіст. часоп. – 2012. – № 2. – С. 4–15.

Лазько, Р. Палітыка Савецкай Расіі ў дачыненні да Беларусі ў святле нацыянальнай праграмы партыі бальшавікоў (кастрычнік 1917 – пачатак 1919 гг.) / Р. Лазько // Бел. гіст. часоп. – 2012. – № 7. – С. 3–11.

Міхнюк, У. Першае абвясчэнне ССРБ: умовы, прынцыпы, значэнне / У. Міхнюк. – Бел. гіст. часоп. – № 3. – 2004. – С. 3–8.

Протыко, Т. С. Становление советской тоталитарной системы в Беларуси (1917–1941 гг.) / Т. С. Протыко. – Мінск : Тесей, 2002. – 687 с.

Рудовіч, С. Час выбару. Праблема самавызначэння Беларусі ў 1917 г. / С. Рудовіч. – Мінск : Тэхналогія, 2001. – 201 с.

Скалабан, В. Дакументы аб утварэнні ССРБ / В. Скалабан // Бел. гіст. часоп. – 2004. – № 3. – С. 10–16.

Турук, Ф. Белорусское движение: очерк истории национального и революционного движения белорусов / Ф. Турук. – М. : Гос. изд-во, 1921. – 143 с.

Хоміч, С. Асноўныя этапы фарміравання тэрыторыі БССР (1918–1926 гг.) / С. Хоміч // Бел. гіст. агляд. – 2000. – Т. 7. – Сш. 2 (13). – С. 3–7.

Спіс літаратуры да семінара 10

Адамушка, У. І. Палітычныя рэпрэсіі 20–50-х гг. на Беларусі / У. І. Адамушка. – Мінск : Экаперспектыва, 1994. – 234 с.

Борка, А. І. Мясцовыя органы дзяржаўнага кіравання і самакіравання ў Заходняй Беларусі (1921–1939 гг.) / А. І. Борка. – Гродна : ГрДУ, 2011. – 139 с.

Васілевіч, Р. А. Гісторыя канстытуцыйнага права Беларусі / Р. А. Васілевіч, Т. І. Доўнар, І. А. Юхо. – Мінск : Права і эканоміка, 2001. – 362 с.

Верховный суд Республики Беларусь: история и современность (1923–1998 гг.). – Мінск : Бел. навука, 1998. – 364 с.

Вишневский, А. Ф. Организация и деятельность милиции Беларуси. 1917–1940 гг. / А. Ф. Вишневский. – Мінск : Тесей, 2000. – 224 с.

Вішнеўскі, А. Ф. Палітыка-прававы рэжым савецкай дзяржавы (1917–1953 гг.) / А. Ф. Вішнеўскі. – Мінск : Тэсей, 2002. – 297 с.

Гавзе, Ф. И. Правовое регулирование имущественных отношений в БССР в период восстановления народного хозяйства / Ф. И. Гавзе // Ученые зап. БГУ им. В. И. Ленина. – Вып. 31. – Сер. юрид., 1957.

Геллер, М. Утопия у власти / М. Геллер, А. Некрич. – М. : МИК, 2000.

Гимпельсон, Е. Г. Нэп и советская политическая система. 20-е гг. / Е. Г. Гимпельсон. – М. : Ин-т рос. истории РАН, 2000. – 439 с.

Гимпельсон, Е. Г. Советские управленцы. 20-е гг. Руководящие кадры государственного аппарата СССР : моногр. / Е. Г. Гимпельсон. – М. : Ин-т рос. истории РАН, 2001.

ГУЛАГ (Главное управление лагерей). 1917–1960 гг. / сост. : А. И. Кокурин, Н. В. Петров ; науч. ред. В. Н. Шостаковский ; под ред. А. Н. Яковлева. – М. : Демократия, 2000.

Довнар, Т. И. Преемственность в конституционном строительстве БССР : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Т. И. Довнар ; ЛГУ. – Л., 1986. – 21 с.

Законодательство о суде, прокуратуре, адвокатуре и органах охраны общественного порядка (1919–1991 гг.) / сост. В. Н. Бибило. – Минск : ГИУСТ БГУ, 2011. – 464 с.

Звягинцев, А. Г. Распятие революцией. Российские и советские прокуроры. XX в. 1922–1936 гг. / А. Г. Звягинцев, Ю. Г. Орлов. – М. : РОССПЭН, 1998.

История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для уво / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

История отечественного государства и права : учеб. пособие / С. С. Згоржельская [и др.]. – М. : Рос. гос. ун-т правосудия. – 2013. – 316 с.

Касцюк, М. Бальшавіцкая сістэма ўлады на Беларусі / М. Касцюк. – Мінск : Экаперспектыва, 2000. – 307 с.

Курицын, В. М. История отечественного государства и права. 1929 г. – 22 июня 1941 г. Форсированная модернизация страны и формирование военно-технической и социально-политической базы будущей победы в Великой Отечественной войне : учеб. пособие / В. М. Курицын. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 239 с.

Мартинович, И. И. Адвокатура Беларуси: история и современность / И. И. Мартинович. – Минск : Тесей, 2002. – 176 с.

Мартинович, И. И. Избранные труды. История суда в БССР (1917–1960 гг.) / И. И. Мартинович. – Минск : Пром.-торговое право, 2016.

Протыко, Т. Становление советской тоталитарной системы в Беларуси (1917–1941 гг.) / Т. Протыко. – Минск : Тесей, 2002. – 688 с.

Хоміч, С. Асноўныя этапы фарміравання тэрыторыі БССР (1918–1926 гг.) / С. Хоміч // Бел. гіст. агляд. – 2000. – Т. 7. – Сш. 2 (13). – С. 3–7.

Шыбека, З. Нарыс гісторыі Беларусі (1795–2002 гг.) / З. Шыбека. – Мінск : Энцыклапедыкс, 2003. – 490 с.

Юхо, Я. А. Фарміраванне тэрыторыі беларусаў / Я. А. Юхо // Спадчына. – 1991. – № 6. – С. 10–15.

Семінары 11–12

Вызначальныя паняцці: законы ваеннага часу, партызан, здрада Радзіме, рэабілітацыя, калабарант, паліцай, генацыд, вязні канцлагераў, вывезеныя на прымусовыя працы ў Германію, быўшыя пад акупацыяй, ваеннапалонныя, дэпартацыя, загінуўшыя без вестак, сацыялістычная ўласнасць, ваенныя трыбуналы, партызанскія суды, палітычная «адліга», рэабілітацыя, гасразлік (гаспадарчы разлік), «застой», дысідэнты, перабудова, галоснасць, дэмакратызацыя, лібералізацыя.

Спіс літаратуры да семінара 11

Абатуров, В. В. Освобождение Беларуси. 1943–1944 гг. / В. В. Абатуров, А. М. Литвин. – Минск : Бел. навука, 2014. – 943 с.

Бровка, Ю. П. Белорусская ССР – суверенный участник международного общения / Ю. П. Бровка. – Минск : Наука и техника, 1974. – 184 с.

Бровка, Ю. П. Международная правосубъектность БССР / Ю. П. Бровка. – Минск : Наука и техника, 1967. – 162 с.

Великая Отечественная война Советского Союза. Краткая история. – М., 1970.

Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах (са старажытных часоў да нашых дзён) : вучэб. дапам. / А. Ф. Вішнеўскі, Я. А. Юхо. – Мінск, 1998.

Высшее партизанское командование Белоруссии. 1941–1944 гг. / под ред. Э. Г. Иоффе. – Минск : Беларусь, 2009. – 271 с.

Гребенкина, А. А. Живая боль. Женщины и дети Брестского гарнизона (1941–1944 гг.) / А. А. Гребенкина. – Минск : Беларусь, 2008. – 174 с.

История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для уво / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

Законодательство о суде, прокуратуре, адвокатуре и органах охраны общественного порядка (1919–1991 гг.) / сост. В. Н. Бибило. – Минск : ГИУСТ БГУ, 2011. – 464 с.

История государства и права России в документах и материалах 1930–1990 гг. / авт.-сост. И. Н. Кузнецов. – Минск : Амалфея, 2000. – 624 с.

Літвін, А. Акупацыя Беларусі (1941–1944 гг.). Пытанні супраціву і калабарацыі / А. Літвін. – Мінск, 2000.

Мартинович, И. И. История суда в Белорусской ССР (1917–1960 гг.) / И. И. Мартинович. – Минск : Наука и техника, 1967. – 162 с.

Очерки истории государства и права БССР / редкол. : Б. Е. Бабицкий [и др.]. – Минск : БГУ, 1969. – 548 с.

Павлова, Л. В. Органы власти и управления БССР в период Великой Отечественной войны / Л. В. Павлова // Правоведение. – 1979. – № 1.

Судленков, И. А. Солдаты Победы / И. А. Судленков, Н. И. Смирнов. – Минск : Белпринт, 2015. – 208 с.

Шевченко, Н. Д. Освобождение Беларуси / Н. Д. Шевченко, В. П. Фалецкий. – Минск : Конфидо, 2014. – 336 с.

Юхо, Я. А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : у 2 ч. / Я. А. Юхо. – Мінск : РІВШ БДУ, 2003. – Ч. 2. – 275 с.

Спіс літаратуры да семінара 12

Крыніцы

Гражданский кодекс БССР : утв. Законом БССР от 11 июня 1964 г. // Приложение к Собранию законов, указов Президиума Верховного Совета БССР, постановлений и распоряжений Совета Министров БССР. – 1964. – № 17 (1057). – С. 183.

Канстытуцыя (Асноўны закон) Беларускай ССР (1978 г.). – Мінск : Беларусь, 1978.

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 г. (са змян. і дап.) : прынята на рэспубліканскім рэферэндуме 24 лістап. 1996 г. // Нац. рээстр правых актаў Рэсп. Беларусь. – 2004. – № 1/6032.

Сборник законов Белорусской ССР. 1936–1967 гг. – Минск, 1968–1969. – Т. 1–2.

Уголовный кодекс Белорусской ССР: комментарий / И. И. Горелик [и др.] ; под общ. ред. С. Т. Шардыко, Ф. Басова. – Минск : Гос. изд-во Бел. ССР, 1963. – 278 с.

Безбородов, А. Б. Материалы по истории диссидентского и правозащитного движения в СССР 50–80-х гг. / А. Б. Безбородов, М. М. Мейер, Е. И. Пивовар. – М. : Геттинген, 1994.

Бровка, Ю. П. Белорусская ССР – суверенный участник международного общения / Ю. П. Бровка. – Минск : Наука и техника, 1974. – 184 с.

Бровка, Ю. П. Международная правосубъектность БССР / Ю. П. Бровка. – Минск : Наука и техника, 1967. – 162 с.

Вениосов, А. В. Организация и становление органов охраны общественного порядка на территории Западной Беларуси в 1939 г. / А. В. Вениосов // Вестн. Акад. МВД Респ. Беларусь. – 2017. – № 2. – С. 166–170.

Елізараў, С. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Беларускай ССР у 1954–1964 гг. / С. Елізараў // Бел. гіст. часоп. – 2004. – № 3. – С. 17–23.

Елізараў, С. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел БССР у 1965–1991 гг. / С. Елізараў // Бел. гіст. часоп. – 2008. – № 5. – С. 11–17.

История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для ую / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

Мартиневич, И. И. История суда в Белорусской ССР (1917–1960 гг.) / И. И. Мартиневич. – Минск : Наука и техника, 1967. – 162 с.

Очерки истории государства и права БССР / редкол. : Б. Е. Бабицкий [и др.]. – Минск : БГУ, 1969. – 548 с.

Сырых, В. М. История государства и права России. Советский и современный периоды : учеб. пособие / В. М. Сырых. – М. : Юристь, 2000.

Юхо, Я. А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : у 2 ч. / Я. А. Юхо. – Мінск : РІВШ БДУ, 2003. – Ч. 2. – 275 с.

Семинар 13

Вызначальныя паняцці: незалежнасць, шматпартыйная сістэма, «аксамітныя рэвалюцыі», рэферэндум, прэзідэнцтва, парламентарызм, цывільнае грамадства, інфляцыя, дэвальвацыя, дэнамінацыя, прыватызацыя, суверэнітэт.

Спіс літаратуры да семінара 13

Крыніцы

Ведамасці Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь. – Мінск : Вярхоўны Савет Рэсп. Беларусь, 1990–1996.

Ведамасці Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. – Мінск : Сакратарыят Нац. сходу Рэсп. Беларусь, 1997–2006.

Веснік Канстытуцыйнага Суда Рэспублікі Беларусь. – Мінск, 1995–2012.

Государственность Беларуси: проблемы формирования в программах политических партий / В. К. Коршук [и др.]. – Минск : Бел. гос. ун-т, 1999. – 185 с.

Збор пастаноў Урада БССР: выданне Савета Міністраў Беларускай ССР. – Мінск : Кіраўніцтва справамі Савета Міністраў Беларускай ССР, 1991. – № 1–27.

Збор Указаў Прэзідэнта і пастаноў Кабінета Міністраў Рэспублікі Беларусь: выданне Адміністрацыі Прэзідэнта і Кабінета Міністраў Рэспублікі Беларусь. – Мінск : Кіраўніцтва справамі Прэзідэнта Рэсп. Беларусь, 1994. – № 22. – 1996. – № 33.

Абрамович, А. М. Состояние и направления совершенствования нормотворческой деятельности в Республике Беларусь / А. М. Абрамович // Юстиция Беларуси. – 2004. – № 3. – С. 15–19.

Беларусь и Россия: организационно-правовые основы интеграции (1996–2001 гг.) / Л. П. Козик [и др.]. – Минск : Полымя, 2001. – 332 с.

Белоруссия и Россия: общество и государство : сб. докл. ; ред.-сост. Д. Е. Фурман. – М. : Права человека, 1998. – 431 с.

Василевич, Г. А. Белорусское государство на рубеже веков / Г. А. Василевич. – 3-е изд., доп. – Минск : Право и экономика, 2008. – 455 с.

Василевич, Г. А. Конституционное правосудие на защите прав и свобод человека / Г. А. Василевич. – Минск : Право и экономика, 2003. – 207 с.

Васілевіч, Р. А. Гісторыя канстытуцыйнага права Беларусі / Р. А. Васілевіч, Т. І. Доўнар, І. А. Юхо. – Мінск : Права і эканоміка, 2001. – 363 с.

Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі / А. Ф. Вішнеўскі. – Мінск : Акад. МУС Рэсп. Беларусь, 2003. – 319 с.

Вішнеўскі, А. Ф. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі ў дакументах і матэрыялах (са старажытных часоў да нашых дзён) / А. Ф. Віш-

неўскі, Я. А. Юхо ; пад агульн. рэд. праф. А. Ф. Вішнеўскага. – Мінск : Акад. МУС Рэсп. Беларусь, 2003. – 320 с.

Всеобщей Декларации прав человека 60 лет: генезис, эволюция, проблемы современного прочтения : сб. науч. тр. / под ред. А. В. Вишневского, В. А. Кучинского, С. Е. Данилюка. – Минск : Акад. МВД Респ. Беларусь, 2009. – 223 с.

Довнар, Т. И. История государства и права Беларуси / Т. И. Довнар, Н. М. Юрашевич. – Минск : Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2005. – 317 с.

История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для уво / С. А. Елизаров [и др.]. – Минск : Выш. шк., 2016. – 398 с.

Забелов, С. М. Правовое регулирование государственного управления / С. М. Забелов, П. С. Забелов. – Минск : Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2004. – 193 с.

Конституционно-правовые проблемы формирования социального правового государства : материалы междунар. науч.-практ. конф., Минск, 30–31 марта 2000 г. – Минск : БГУ, 2000. – 461 с.

Крымінальнае права Беларусі (закон, злачынства, адказнасць) : навуч. дапам. / А. У. Баркоў [і інш.] ; пад рэд. А. У. Баркова. – Мінск : Завігар, 1997. – 288 с.

Курьянович, А. В. Конституции независимой Беларуси: разработка, проекты, принятие : моногр. / А. В. Курьянович ; 2-е изд. – Минск : Тесей, 2011. – 176 с.

Мартинович, И. И. Судебно-правовая реформа в Республике Беларусь / И. И. Мартинович, М. И. Пастухов. – Минск : Амалфея, 1995. – 215 с.

Несцяровіч, М. Фарміраванне сістэмы дзяржаўнай улады і кіравання ў Беларусі (ліпень 1990 – сакавік 1994 гг.) / М. Несцяровіч // Бел. гіст. часоп. – 2011. – № 9. – С. 11–16.

Новгородцев, П. И. Право на достойное человеческое существование / П. И. Новгородцев. – М. : Раритет, 1995. – 448 с.

Пастухов, М. И. Реабилитация невиновных. Основы правового института / М. И. Пастухов. – Минск : Университетское, 1993. – 176 с.

Правотворческая деятельность в Республике Беларусь / А. В. Матусевич [и др.]. – Минск : Скарына, 1997. – 254 с.

Смяховіч, М. Рэспубліка Беларусь у 1990–1994 гг.: пытанне аб прэзідэнцкім праўленні / М. Смяховіч // Бел. гіст. часоп. – 2011. – № 9. – С. 3–10.

Чудаков, М. Ф. Конституционный процесс в Беларуси (1447–1996 гг.) / М. Ф. Чудаков. – Минск : Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2004. – 327 с.

Юхо, Я. А. Гісторыя дзяржавы і права Беларусі : у 2 ч. / Я. А. Юхо. – Мінск : РІВШ БДУ, 2003. – Ч. 2. – 275 с.

ПРЫКЛАДНЫЯ ПЫТАННІ ДА ІСПЫТУ

1. Прадмет і задачы дысцыпліны «Гісторыя дзяржавы і права Беларусі», яе перыядызацыя.

2. Крыніцы і гістарыяграфія дысцыпліны «Гісторыя дзяржавы і права Беларусі».

3. Канцэпцыі паходжання дзяржаўнасці ва ўсходніх славян. Асаблівасці працэса дзяржаваўтварэння на землях Беларусі.

4. Грамадскі лад усходнеславянскіх княстваў у IX – першай палове XIII стст.

5. Палітычны лад дзяржаў-княстваў IX–XIII стст. на землях Беларусі.

6. Крыніцы і станаўленне права старажытнай Беларусі, яго характарыстыка.

7. Дагавор Смаленскага, Полацкага і Віцебскага княстваў з Рыгай і Гоцкім берагам 1229 г., а таксама дагаворы 1263 і 1338 гг.

8. Утварэнне Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага ў другой палове XIII–XV стст.

9. Асаблівасці дзяржаўнага ўладкавання і кіравання ВКЛ.

10. Правое становішча вялікага князя (гаспадара) дзяржавы. Вялікія князі ВКЛ (Віцень, Гедзімін, Яўнуцій, Альгерд, Ягайла, Кейстут, Скіргайла, Вітаўт, Свідрыгайла, Жыгімонт, Андрэй Казімір, Аляксандр, Жыгімонт I Стары, Жыгімонт II Аўгуст, Генрых Валуа, Стафан Баторый, Жыгімонт III Ваза) і іх уклад у працэс фарміравання і развіцця дзяржавы.

11. Вышэйшыя органы дзяржаўнай улады ВКЛ у XIV – першай палове XVI стст. Вышэйшыя службовыя асобы, іх абавязкі і правы.

12. Структура феадальнага грамадства. Падзел на класы і саслоўі. Фарміраванне саслоўя шляхты ВКЛ у XIV – першай палове XVI стст.

13. Працэс запрыгоньвання сялян і яго адлюстраванне ў заканадаўстве.

14. Правы і абавязкі гараджан вялікакняжацкіх (дзяржаўных) гарадоў і прыватнаўласніцкіх гарадоў.

15. Гісторыка-прававы аналіз агульназемскіх прывілеяў 1387, 1413, 1432–1434, 1447, 1492 гг.

16. Абласныя і валасныя прывілеі, у тым ліку 1503, 1511 гг., як крыніца права феадальнай Беларусі.

17. Гісторыка-прававая ацэнка гарадскіх прывілеяў, грамат. Магдэбургскае права і яго характарыстыка. Статус гараджан у гарадах з магдэбургскім правам.

18. Уніі ВКЛ з Польскім каралеўствам да 1569 г. Казіміраў прывілей. Аляксандраў прывілей. Прывілей 1506 г.

19. Эвалюцыя дзяржаўнага ладу ВКЛ з першай паловы XVI ст. Віленскія 1563, 1565 гг. і Бельскі 1564 г. прывілеі.

20. Люблінскі сойм 1569 г. і ўмовы аб'яднання ВКЛ з Польшчай.

21. Судзібнік Казіміра 1468 г. (агульная характарыстыка, гісторыя распрацоўкі і прымання).

22. Кадыфікацыя права і Статут ВКЛ 1529 г.

23. Статут ВКЛ 1566 г.: агульная характарыстыка.

24. Статут ВКЛ 1588 г., прычыны прымання і яго значэнне.

25. Вышэйшыя і мясцовыя судовыя органы ВКЛ.

26. Асаблівасці грамадзянскага (цывільнага) права ВКЛ. Працэсуальнае права ВКЛ.

27. Крымінальнае права ВКЛ. Працэсуальнае права ВКЛ.

28. Шлюбна-сямейнае і спадчыннае права ў статутах ВКЛ.

29. Форма дзяржаўнага ўладкавання Рэчы Паспалітай у XVII–XVIII стст. «Генрыхавы артыкулы». «Пакта канвента».

30. Асаблівасці права і судовай сістэмы ВКЛ у XVII–XVIII стст.

31. Кардынальныя правы 1768, 1775, 1791 гг. Развіццё гарадскога права. Міжнародныя дагаворы Рэчы Паспалітай з Швецыяй, Турцыяй, Расіяй і інш.

32. Спробы рэфармавання прававой сістэмы Рэчы Паспалітай. Канстытуцыя 3 мая 1791 г.

33. Развіццё грамадска-палітычных і прававых ідэй у Беларусі ў XVII–XVIII стст. Юрыдычная адукацыя, роля Віленскай акадэміі.

34. Змены ў прававым становішчы саслоўяў пасля ўключэння Беларусі ў склад Расійскай імперыі.

35. Органы расійскага мясцовага кіравання і саслоўнага самакіравання на тэрыторыі Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX стст.

36. Кадыфікацыя мясцовага права. Увядзенне ў дзеянне законаў Расійскай імперыі.

37. Асаблівасці адмены прыгоннага ладу на тэрыторыі Беларусі.

38. Вайсковая, гарадская, судовая рэформы на землях Беларусі.

39. Царскія Маніфесты 1905 г. Канстытуцыйны характар «Звода асноўных дзяржаўных законаў» (красавік 1906 г.). Дзейнасць земстваў у Беларусі.

40. Развіццё права ў канцы XIX – пачатку XX стст. Змены ў цывільным, крымінальным і працэсуальным праве. Крымінальнае Улажэнне 1903 г.

41. Рэвалюцыя 1917 г. у Расіі, актывізацыя нацыянальна-вызваленчага руху.

42. Усталяванне Савецкай улады на неакупіраванай тэрыторыі Беларусі. Усебеларускі з’езд (кангрэс) у Мінску ў снежні 1917 г.

43. Абвяшчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР) і яе гісторыка-прававая характарыстыка. Устаўныя граматы БНР.

44. Маніфест Часовага рабоча-сялянскага ўраду Беларусі аб утварэнні ССРБ ад 1 студзеня 1919 г. Першы Усебеларускі з’езд Саветаў і яго рашэнні ў лютым 1919 г.

45. Канстытуцыя ССРБ 1919 г. Утварэнне Літоўска-Беларускай ССР.

46. Дэкларацыя аб абвяшчэнні незалежнасці ССРБ ад 31 ліпеня 1920 г. Другое абвяшчэнне ССРБ і рашэнні Другога з’езда Саветаў Беларусі ў снежні 1920 г.

47. Узаемаадносіны БССР з РСФСР да 1923 г. Саюзна дагавор 1922 г. «Узбуйненне» БССР і змены ў адміністрацыйна-тэрытарыяльным падзеле.

48. Савецкая Беларусь у 1920-я гг.: змены ў прававым рэгуляванні нацыянальна-дзяржаўнага жыцця.

49. Канстытуцыя БССР 1927 г.

50. Правое афармленне фарсіраванага будаўніцтва «сацыялізму».

51. Канстытуцыя БССР 1937 г. аб грамадскім і дзяржаўным ладзе.

52. Канстытуцыя БССР 1937 г.: правы і абавязкі грамадзян, выбарчая сістэма.

53. Судовы лад і пракуратура Беларусі ў 1930-я гг.

54. Змены ў праве ў 1930-я гг.

55. Парушэнне законнасці і палітычныя рэпрэсіі на Беларусі ў 1930–1950 гг.

56. Правое становішча насельніцтва Заходняй Беларусі ў складзе II Рэчы Паспалітай.

57. Прыняцце Заходняй Беларусі ў склад БССР і СССР у 1939 г.

58. Вялікая Айчынная вайна: змены ў крымінальным, крымінальна-працэсуальным, працоўным, грамадзянскім, шлюбна-сямейным праве.

59. Нямецкі акупацыйны рэжым на тэрыторыі Беларусі. Паўнамоцтвы і дзейнасць партызанскіх і партыйных органаў.

60. БССР – суб’ект міжнароднага права.
61. Асаблівасці дзейнасці партыйных і дзяржаўных органаў улады ў пасляваенны перыяд.
62. Змены ў заканадаўстве СССР і БССР у другой палове 1940-х-сярэдзіне 1950-х гг., пашырэнне правоў БССР.
63. Удасканаленне заканадаўства БССР у 1950–1980 гг., яго кадыфікацыя.
64. Вышэйшыя і мясцовыя органы дзяржаўнай улады і кіравання ў БССР. Новае заканадаўства аб мясцовых Саветах і іх выканкамах.
65. Канстытуцыя БССР 1978 г.: гісторыка-прававая характарыстыка.
66. Дэкларацыя Вярхоўнага Савета «Аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай ССР» і пераход да дзяржаўнай самастойнасці.
67. Распрацоўка і прыняцце Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, яе гісторыка-прававая характарыстыка.
68. Канцэпцыя судова-прававой рэформы і яе рэалізацыя (канец 1990-х – 2000-я гг.).
69. Рэферэндумы ў Рэспубліцы Беларусь у 1995, 1996 і 2004 гг. Міжнародныя пагадненні. Саюз Беларусі і Расіі.
70. Прыняцце новых галіновых кодэксаў Рэспублікі Беларусь. Тэндэнцыі ў развіцці юрыдычнай навукі і адукацыі ў Беларусі.

ЗМЕСТ

Глумачальны допіс.....	3
Планы семінарскіх заняткаў, тэмы дакладаў і творчых заданняў.....	5
Тэма 1. Прадмет гісторыі дзяржавы і права Беларусі і яго асаблівасці. Гістарыяграфія, перыядызацыя.....	5
Тэма 2. Грамадска-палітычны лад і права ў Беларусі ў перыяд усталявання дзяржаўнасці ўсходніх славян (IX ст. – першая палова XIII ст.).....	6
Тэма 3. Беларускія землі ў складзе Вялікага княства Літоўскага. Грамадскі лад дзяржавы.....	7
Тэма 4. Дзяржаўна-палітычны лад Вялікага княства Літоўскага. Уніі з Польшчай.....	7
Тэма 5. Судовая сістэма Вялікага княства Літоўскага. Судаводства.....	8
Тэма 6. Прававая сістэма Вялікага княства Літоўскага.....	9
Тэма 7. Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Рэчы Паспалітай абодвух народаў (XVII–XVIII стст.).....	10
Тэма 8. Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў складзе Расійскай імперыі.....	11
Тэма 9. Грамадска-палітычны лад і права Беларусі ў перыяд рэвалюцыйных перамен і адраджэння беларускай дзяржаўнасці (1917–1920 гг.).....	12
Тэма 10. Асаблівасці дзяржаўна-прававога развіцця Беларускай ССР у 20–30-я гг. XX ст.....	13
Тэма 11. Беларуская ССР у перыяд Вялікай Айчыннай вайны.....	14
Тэма 12. Дзяржава і права БССР у другой палове 40-х – першай палове 80-х гг. XX ст.....	14
Тэма 13. Дзяржава і права Рэспублікі Беларусь у канцы XX – пачатку XXI стст.....	15
Спісы літаратуры да семінарскіх заняткаў.....	16
Прыкладныя пытанні да іспыту.....	39

Вучэбнае выданне

ГІСТОРЫЯ ДЗЯРЖАВЫ І ПРАВА БЕЛАРУСІ

Практыкум
для рэалізацыі зместу адукацыйных праграм
вышэйшай адукацыі I ступені

Аўтар-складальнік
Нарыжная Алена Паўлаўна

Рэдактар Ю. Г. Старовойтава
Камп'ютарная вёрстка Л. Г. Макарава

Падпісана ў друк 08.10.21. Фармат 60 × 84 ¹/₁₆.
Папера афсетная. Гарнітура Таймс. Рызаграфія.
Ум. друк. арк. 2,56. Ул.-выд. арк. 2,50. Тыраж 60 экз.
Заказ №

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
установа адукацыі «Беларускі гандлёва-эканамічны
ўніверсітэт спажывецкай кааперацыі».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца,
вытворцы, распаўсюджвальніка друкаваных выданняў
№ 1/138 ад 08.01.2014.
Прасп. Кастрычніка, 50, 246029, Гомель.
<http://www.i-bteu.by>